

ПРОЩАВАЙ, СТАРЕНЬКА ЄВРОПО?

Фото Г. Оберської

Павло МОВЧАН із продовженням книги "Логос":

“Цікаво, що жайворонки чують один одного на відстані, і кладуть гнізда далеко одне від одного, — можливо, прокладаючи між ними голосові межі, та ці повітряні перегуки роблять їх пов'язаними між собою. Пташенята чують лише материнський голос. І чому вони дбають про цю звукову чистоту? А щоб не було вторгнення чужого звуку”.

Стор. 3

Іван Ющук про мовну політику:

“Повинна бути, передусім, чітка визначеність державних чинників щодо культурних і мовних пріоритетів. Загравання з нащадками російських колонізаторів за допомогою заходів на кшталт “захисту прав громадян на використання російської мови” тільки задавнять колоніальні збочення в нашому суспільстві, відсунувши подолання їх на дальший час”.

Стор. 6

Іван Дзюба й Катерина Ботанова відкривають полілог про “синергію поступу”, стратегію розвитку української культури.

Стор. 8—9

**УСЬОГО НА РАХУНКУ
ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ —
685 752 грн. 23 коп.**

СТРАТЕГІЧНИЙ ВИБІР

Перші тижні після своєї інавгурації Президент Ющенко, як знаємо, практично не вибував із Європи. На тлі попередньої, м'яко кажучи, не зовсім демократичної, прозорої і послідовної влади в Україні, Європа вітала нового Президента України як переможця-лицаря на білому коні. Самоутвердження представникам прадавнього цивілізаційного континенту лестили заяви нового лідера у Східній Європі про євроінтеграційні ідеали України, хоча вони, відверто кажучи, дещо перелякалися таких різких виявів любові. Адже Україна історично була й досі залишається розмінним буфером між Сходом і Заходом, інтересами якої можна в будь-який момент пожертвувати заради примирення Західної Європи та Росії. До того ж, культурно-духовний рівень українців після століть варварського існування в геноцидах-голокоствах та найвибагливіших пристосуваннях, коли виживали далеко не найкращі, так само лякає “цивілізованих європейців”, як і соціально-економічний статус 80 % населення України — потенційних нелегальних трудових мігрантів.

Усі гучні оплески Європи на адресу Віктора Ющенка, так само як і його візити й палкі промови разом із категоричним і самовпевненим твердженням, що Україна “вже завтра” може подавати заяву про вступ до ЄС, — сьогодні виявилися лише голими деклараціями. Протягом 5 місяців, окрім декларацій, жодних реальних євроінтеграційних кроків Україна не зробила, хіба що з'явилася посада віце-прем'єра з європейської інтеграції, а уряд нещодавно ухвалив низку законопроектів, що сприятимуть вступу України в СОТ (хоча навіть Президент, попри попередні свої заяви, публічно засумнівався в цьому рішенні). Помпезне проведення конкурсу “Євробачення—2005” в Києві з акціями

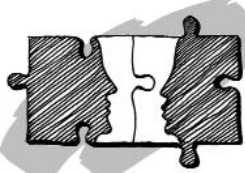
на Майдані “Україна — європейська країна” також не дало й не могло дати очікуваних керівництвом держави, й особливо віце-прем'єром Томенком, результатів. Адже у Європі цей конкурс досі сприймається досить скептично, оскільки, по суті, голосують не за рівень майстерності й композицію виконавця, а з політичних міркувань — за представників країн-сусідів або ж дружніх країн. Ми ж спромоглися найбільше заполітизувати конкурс, чинячи відвертий політичний тиск на Західну Європу, роблячи це нав'язливо на рівні Президента й уряду. Що ж у підсумку? РНБО України на чолі з Петром Порошенком наголошує на необхідності участі України в Єдиному Економічному Просторі, і по-кучмівськи, в Казахстані, Віктор Ющенко практично повторюється про “життєву необхідність” для України — інтеграцію до ЄП. Знову піднімаються розроблені ще при попередньому Президенті пріоритетні напрямки участі України в ЄП, а уряд пропонує до 11 “пріоритетних” додати ще два десятки (також розроблені при Леоніді Кучмі). Віктор Ющенко, схоже, використав “багатовекторність” (фактично, непослідовність) попередника, коли в Казахстані нещодавно заявив про перспективу створення наднаціонального органу ЄП, але спершу, звісно, має бути зона вільної торгівлі ЄП. Утім, Президента можна виправдати — був тиск Нурсултана Назарбаєва, який вимагав повноцінної участі України в ЄП і пообіцяв за це поставити казахської нафти в нашу державу. Інша справа, чи в наших національних інтересах диверсифікувати джерела енергопостачання в Україну за рахунок Казахстану, який відразу ж диктує Україні її зовнішню політику. Шукаючи альтернативу залежності від російської нафти, в Казахстані знаходимо безпосередньо залежну від Росії країну, й тим самим ще більше ускладнюємо ситуацію з енергопостачанням. Можли-

во, Україні в деяких сферах вигідна зона вільної економічної торгівлі в ЄП, але досвід з Євразійським економічним простором, як і з СНД, засвідчує, що Росія кожного року збільшує сальдо зовнішньої торгівлі між країнами пострадянського простору на свою користь. Про те, що вона не зацікавлена в створенні повноцінного вільного економічного простору говорить сам факт його відсутності, як у рамках СНД (хоча в 1993 р. приймалося рішення про створення такої зони), так і в межах ЄвразЕС і ЄП. Як бачимо з наслідків переговорів прем'єр-міністрів СНД у Тбілісі, пропозицію України про створення зони необмеженої торгівлі з 2008 року відкинута й термін перенесено на 2012 рік, тобто на час, коли СНД уже може не існувати.

Тим часом розчарування проєвропейськи налаштованого населення України посилюється. Деякі політики й політологи, які раніше загалом підтримували дії нової влади, відверто висловлюють негативні оцінки заяв про реінтеграцію України в ЄП. Так, фракція Української народної партії в парламенті оголосила, що Президент діє непослідовно, адже ще минулого року блок “Наша Україна” категорично засудив участь України в ЄП. У свою чергу, політолог Володимир Полохало наголосив, що “Ющенко визначився, мені здається, не на користь національних інтересів України. Сьогодні в оточенні Віктора Ющенка існує критична маса людей, які, виходячи з даху власних бізнесових корпоративних інтересів, намагаються зберегти особисті приватні економічні інтереси, бізнес-інтереси з російськими партнерами. А це означає, що вони готові йти на поступки Росії, Кремлю. І це означає, що Віктор Ющенко сьогодні відхилився від тих декларацій, які були йому притаманні як кандидату в президенти України”.

Закінчення на с. 2

ЦІКАВО ЗНАТИ

Не кожна культурна пам'ятка Києва вміщує в собі ознаки музею, технічно-промислової виставки і навіть аквапарку. Саме такою унікальною характеристикою можна наділити Водно-інформаційний центр, який розташований неподалік Європейської площі у невеличкій башті. Ця унікальна споруда може похвалитися своєю аудиторією, це спрагли знань люди, починаючи від школярів і закінчуючи інженерами та техніками.

Водно-інформаційний центр — одна з окрас Хрещатого парку й далеко не традиційний музей, до яких ми звикли. Якщо подивитися на стару фотографію башти-руїни, де зараз розміщений Музей води, то впізнати сучасну споруду фактично неможливо. Зовнішній вигляд змінено докорінно, а всередині сховане неймовірне водне царство. Наділити казковими епітетами цю будівлю мені підказали захоплені дитячі личка, які я побачила в музеї.

Діти — найвдячніші відвідувачі Водно-інформаційного центру. Вони приїждять туди в будні дні задля екологічної просвіти. Жодний урок із біології або хімії не надасть такої інформації і не продемонструє водної стихії в усіх її проявах так, як одна екскурсія музеєм.

Найперше, що вражає, — майданчик, де бавляться наймолодші. Елементи аквапарку представлені захоплюючими мильними бульбашками, фонтаном, а ще можна спостерігати за поведінкою майже “ручних” королів найрізноманітнішого забарвлення. Перераховувати цікавинки ігрової виставкової зали можна безкінечно, але найприємніше дивитися на веселих дітлахів, які там граються. Неподалік розташувався невеликий шматочок Криму — пещера, всередині якої можна побачити водоспад, почути й побачити справжню блискавку. Без сумніву,

КРИМСЬКИЙ ВОДОСПАД У МАЛЕНЬКІЙ ВЕЖІ, АБО ЧАРІВНИЙ АКВАСВІТ

навіть дуже стримані люди в захваті від такого видовища.

Та не хотілося б, аби склалося враження, що Водно-інформаційний центр — це суцільна розвага. Адже елементи технічно-промислової виставки приваблюють фахівців, що спеціалізуються на технічному обладнанні, яке призначене для водопостачання, очистки води. Постійним нагадуванням про дбайливе ставлення до цього джерела життя на землі є постери, на яких — поради і норми поведінки, що допомагають людям берегти воду. Також є тут наочний приклад неправильного використання людьми водних ресурсів, зокрема сантехніка, яка вийшла з ладу. При бажанні можна навіть поблукати каналізаційним колектором, який є макетом справжнього. Цікава й таблиця, де порівнюють ощадливе ставлення до води різних націй, до речі, українці тут далеко не лідери.

Окреме місце тимчасово зайняв стенд Британської Ради в Києві, який представив виставку “Бачення науки”. Пройти повз незвичайні фотографії, які розміщені в експозиції, просто неможливо. А найприємнішою згадкою стануть листівки (які можна взяти на пам'ять) з неймовірними зображеннями, наприклад, величезний вир у хмарі, що засвідчує наявність зливи нетривалого, але сильного дощу, який супроводжується вітром, спрямованим униз. І

Фото Г. Оборської

все це зображено на звичайній фотографії!

Без сумніву, вся інформація про воду й місце, яке вона посідає в житті людини, спрямована на те, щоб поглибити знання відвідувачів. До речі, саме українцям надзвичайно пощастило, адже таких центрів у світі всього сім, а один із них — у столиці України. Відвідати цей незвичайний об'єкт можна у вихідні. Порадували й ці-

ни на квитки, які для дітей становлять шість гривень, а для дорослих — десять. Тож якщо ви ще не вирішили, як проведете найближчий вікенд, радимо відвідати Музей води, адже така подорож, як мінімум, подарує безліч цікавої інформації, а як максимум — неперевершений настрій усім без винятку!

● **Марія ГОЛОВКО**

НА ДОЗВІЛІ

У мене зберігся маленький допис ереванця Карена Мікаеляна. Він викликає особливий інтерес. Цей педагог колекціонує рідкісні імена, якими нагороджують своїх дітей батьки з буйною фантазією. Є в колекції — Пінцет і Ланцет, є Донор, Фінляндик, Майор, Герой, Іл — від прізвища авіаконструктора Іллюшина. Не обійшли увагою і великих. Є тут Магеллан, Жуль, Сцілла. Зустрічаються й “династії” — Гегель Бісмаркович. “Кількість таких експонатів, — пише Мікаелян, — зростає, але радіти тут немає чому”.

Тривалий час ми не цікавилися такими “дрібницями”, як ім'я і глибинні зв'язки між іменем людини, місцем народження та майбутньою долею людини. А незазоре, незакомплексоване людство знаходило докази того, що ім'я впливає навіть “на вибір професії”, на самопочуття, на зовнішню привабливість. Чи буде, скажімо, добре почуватися людина, названа Індустрієм, Електроном, Травіа-тою? А ще треба подумати і про милозвучне сполучення імені, по батькові та прізвища. У моєму класі навчалася Ріорита Ферাপонтівна. А прізвище — Твердохліб. Вона почувалася не комфортно.

Фольклористи, етнографи, філософи останнім часом стверджують, що справді ім'я, прізвище якимось чином визначають характер людини. Древні знали про зв'язок імені та вдачі. Англійські та американські медики (незалежно одні від інших) дійшли висновку, що пацієнти з дивними,

В ІМЕНІ — ДОЛЯ?

Видатний учений — філософ, фізик, хімік, математик Павло ФЛОРЕНСЬКИЙ (замордований на Соловках), окрім основних своїх праць написав ще й трактат “Імена”. Він дійшов такої думки: “Є таємна і нерозгадана гармонія між іменем людини і подіями її життя. Цей загадковий і дивовижний зв'язок помічали вже древні”. Є над чим замислитися. Люди ж у більшості випадків дають імена своїм дітям, обираючи їх випадково, спонтанно, нехтуючи досвід віків.

рідкісними іменами частіше за інших слабують на всілякі психічні захворювання, таких людей найбільше й у в'язницях. Вважалося також, що змінивши ім'я, викличеш зміни у подальшому житті.

Змінюється й доля жінки, яка бере шлюб, отже, приймає ім'я (прізвище) чоловіка. Але так нерідко чинять письменники, актори, придумуючи собі псевдонім, інші це роблять, приймаючи церковний сан або вступаючи в таємне товариство.

На початку XX століття вийшла книжка “Влада імені” (автор — дослідник С. Мінцлов). Прочитавши: “Зазирнувши в минуле, дивуєшся однорідності характерів носіїв одного й того самого імені. Олександрі — майже завжди веселі, душевні люди. Петри — найчастіше люди з не легким характером, уперті. Собі на умі, обачливі, розважливі — більшість Олексіїв. Анатолії — майже завжди красиві й фатоваті. Василі, Василини і навіть Василювичі переважно обдаровані люди. “В імені є ще щось і містичне”, — писав Флоренський. Звід-

си — близнятам треба давати імена, які починаються з одної літери, а ось одягати бажано по-різному”.

В імені віками закладено глибокий зміст. І не рахуватися з цим не можна. Люди з яким, сильним іменем та ще й гарним звучанням у поєднанні з прізвищем і по батькові впевнені в собі, стійкі до інфекцій, їхній характер, поведінка подобаються оточуючим.

Імена — це набір звуків різної висоти й тембру. У структурах мозку вони й відображаються по-різному. А це якраз і впливає на формування відмінності в психіці. У Харкові проводили такий експеримент: у мікрофон, з'єднаний із мембраною, на якій розмістили металевий порошок, кілька разів називали різні імена. І щоразу кожному відповідав чітко визначений малюнок на мембрані.

Вважається, що ім'я дитини зв'язане з Космосом, навколишнім світом. Воно — як матриця долі. Ось чому дитину треба називати повним ім'ям і не давати їй прізвиська. Ім'я впливає на біополе дитини. Діти, за спостере-

женнями, названі на честь батьків, мають тісні стосунки з сім'єю, але вони можуть наслідувати в чомусь їхні долі. А в багатьох народів є тільки ім'я і прізвище, по батькові немає, щоб не “ускладнювало” життя.

Помічено, що в дівчаток, яким дали імена, утворені від чоловічих (Антоніна, Серафима, Олександра, Яна, Василина, Федора, Вікторія, Валерія, Павла та ін.) доля нелегка, характер складний, упертий.

Наші діди й прадіди заглядали в святці (а там майже 800 імен). Світла й чиста аура святого з'єднувалася, вважалося, з ауру дитини, була для неї захистом, охороном. Якщо ж називали на честь родича, була небезпека, що в житті дитини доведеться “відпрацьовувати” помилки того, на чию честь назвали.

Деякі висновки тих, хто досліджує імена. Цитую Інну Бурау: “Пам'ятайте: діти, народжені влітку (літні натури), мають, як правило, м'який характер. Народжені взимку менш поступливі, тверді, категоричні. Цей вплив якраз і можна пом'якшити іменем. Бажано, щоб ім'я давало змогу утворювати ще одне — зменшувальне”.

А ще така цікавинка: наші емігранти давали своїм дітям національні імена. Але ті, ставши дорослими, змушені були змінити їх, щоб легше влаштуватися на роботу, стати в житті успішними людьми. Отож ім'я — це шлях у світ. Любіть своє імення!

● **Таїса МОСТОВА**

ДІТИ ТІШИЛОСЯ...

Немає нічого дивного в тому, що в час бурхливого розвитку інформаційних технологій сучасна молодь віддає перевагу зовсім не “живим” знайомствам, скажімо, на вулиці. Це ще наші батьки колись ходили на “танці-шманці”, а тепер навіть таке поняття, як “побачення”, точніше, сенс, який у нього колись вкладався, видається старомодним, не кажучи вже про кохання на істинно почуттєвому рівні. Якщо “закохані” зустрічатимуться рівно місяць — їх цілком можна вважати героями, адже бар'єр вони вже пройшли. Але зараз мова не про те, *навіщо* люди заводять короткотривалі знайомства, а про те, *як* вони знаходять пригоди на свою голову.

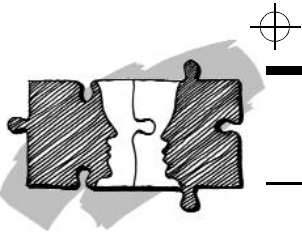
Отже, найпростіший спосіб познайомитися — Інтернет. Це глобальне павутиння засмоктує людину і, справді, наче павук, висмоктує з неї кров. Ні, це, звичайно, голосно сказано. Нічого, що від комп'ютера сіріє шкіра, псується зір, не кажучи вже про вагомий вплив на нервову систему, — справжній комп'ютерний фанат (не плутати з програмістом) продовжує п'ялитися у холодне мерехтіння монітора, відчувачи при цьому непомірний кайф. За кілька місяців це перетворюється на манію, а з роками — на справжню наркотичну залежність. Тут не йдеться про ті випадки, коли робота за комп'ютером є способом заробітку. Власне, ознаки манії проглядаються в тому, коли людина сидить за компом без жодної на це потреби, тільки тому, що створює собі ілюзію незайнятості.

Тема “Комп'ютерні ігри і дітлахи” взагалі потребує окремого матеріалу. Але, погодьтеся, і дорослі знаходять собі купу несуттєвих інет-забав і ще при цьому мають нахабство вважати себе дорослими! Без такої штучки, як “аська” (ISQ) не обходиться жоден офіс-менеджер, який поважає себе, а у відділах новин, наприклад, на телебаченні, часто можна побачити, як журналіст, замість того, аби клепати ті самі новини, — “висне” на новомодних “живих журналах” — м'яко кажучи, нісенітницями страждає.

А популярніших за сайти знайомств у рейтингу, здається, не існує. Крім того, попит на них неухильно зростає. Кожна самотня душа може зареєструватися тут, залишивши своє фото (без нього на вашу анкету ніхто не дивитиметься). Це — гачок, на який легко потрапити, адже дані про себе (завишений зріст і стрункі параметри) — власне, як і фото, звичайно подаються неправдивими. Тому йти на побачення із незнайомцями — це подвійний ризик. Він/вона можуть виявитися справжніми збоченнями — і це в крайньому випадку. Тому ніколи в житті не погоджуйтеся на зустріч із об'єктом ікс у малолюдних місцях (хіба що вам самим риса збоченості не чужа). Словом, перед тим, як зустрітися з тим, з ким у вас зав'язалося дружнє спілкування шляхом електронного листування, вам доведеться перевірити свого фаворита і визначити мету вашого знайомства. Але в будь-якому випадку ваша історія виявиться цілком класичною: дуже рідко знайомство триває довше одного побачення, тому найголовніше — перейти цей бар'єр.

А найгірше — психологи вам підтвердять тезу про те, що значному відсотку людей, котрі знайомляться завдяки глобальній павутинці, властива хура комплексів. Тому чимдуж позбудьтеся їх і відклейте себе від екрана монітора. Пригадайте, що, окрім нього, у вас є багато друзів. Вийдіть на вулицю, і якщо ви ще досі не знайшли своєї другої половинки, вона дуже скоро вам усміхнеться!

● **Тетяна ТРЕТЯК**

— Сімнадцять років тому побачила світ Ваша програмна стаття “Чи усвідомлюємо ми національну культуру як цілісність”. Які нині тенденції переважають в українській культурі — як би тепер Ви сформулювали питання щодо культурного простору?

— В Україні й досі немає єдиного культурного простору, як, до речі, і єдиного інформаційного простору — їх ще треба творити. Це дуже важливе завдання. За останні роки ми не просунулися в його здійсненні. Замість формування національної єдиної культурної території відбулося ще відчутніше роз’єднання й розшарування. Скажімо, за радянських часів — хоч і в спотвореній формі — але ж відбувався культурний обмін між регіонами, підтримувалася гастроляльна діяльність. Утім, це лише один із аспектів великої проблеми культурного самопізнання суспільства, до вирішення якої ми ще й не підійшли.

Але проблема усвідомлення культури як цілості має й інший вимір. Як тоді, коли писалася згадана Вами стаття, так і тепер немає в мистецтві того простору. Єдиного не як тотальності, а в тому сенсі, що створюється певне поле естетичної напруги, в якому відбувалася б взаємодія різних творчих напрямів. Музика живе своїми шуканнями, живопис — своїми, література — своїми. І хоча за спрямуванням і стилістикою між цими шуканнями багато спільного, ці творчі сфери, спілкуючись, могли б одна одну підтримувати, давати взаємні стимули і просто разом протистояти несприйняттю їх суспільством (яке є досить потужним). Вони ж намагаються подолати труднощі поодиночці. Немає простору творчого спілкування. Звісно, ситуація 1920-их років не повториться, коли навколо тих чи інших часописів об’єднувалися художники, музики, літератори одного естетичного напрямку. Хоча... Окремі спроби є. Скажімо, навколо часопису “Критика” збираються митці й науковці приблизно схожих уподобань і методологічних критеріїв. Та це все поки що має локальний характер.

— А яку роль могли б зіграти ЗМІ в оптимізації представлення культури як цілісності перед найширшими верствами громадян? І наскільки я зрозумів, поява нових культурологічних видань, які можуть стати майданчиками ідентифікації для різних мистецьких та інтелектуальних течій, Вам нині видається досить проблематичною?

— Нині існують такі видання, як “Книжник-гевієв”, “Критика”, “Кіно-театр”, “Образотворче мистецтво” тощо, щоправда, наклади в них невеликі, а ще менші у фахових збірників Академії мистецтв, або, скажімо, такого ґрунтового видання, як “Музейний провулок”. Масові газети звертаються до тем літератури й мистецтва вряда-годи (за винятком хіба “Дзеркала тижня” і “Дня”, почасти “Голосу України” та ще декількох) і то переважно в руслі сенсації або скандалу. А більшість російськомовних газет українську культуру просто ігнорують. Як і більшість телеканалів. На кожному кроці доводиться наражатися на нарікання, що, мовляв, нічого вартісного в українській літературі немає. Що, мовляв, вона може запропонувати сучасному читачеві? Хочеться в таких випадках спитати: а ви читали Ліну Костенко, Василя Стуса, Ірину Жиленку, Миколу Воробйова, Ігоря Римаука, Василя Герасим’юка, Василя Голобородька, Павла Вольвача, Анатолія Кичинського, Сергія Жадана? Можна назвати не один десяток прізвищ, від найстаріших до наймолодших поетів, дуже відмінних один від одного, але яскраво талановитих. Далеко не в кожній літературі, включаючи європейську, є такі рясоті самобутніх талантів. У нас зберігся поетичний темперамент, водночас є здатність мислити модерно, бо наші молоді літератори добре знають тенденції світової словесності

й добре володіють усіма сучасними формами поезії. У прозі теж можна назвати ціле ґроно імен від Валерія Шевчука до Євгена Пашковського, від Юрія Андруховича до Валерія Ляхевича, Галини Пагутяк чи Марії Матіос (усіх тут не назвеш). Та й у культурології, філософії, літературознавстві є потужні постаті. Але їх мало знають, вони мало популяризовані, тому й виникає така обивательська думка, що в нас нічого немає. Окрім преси, в сучасних умовах багато могло б зробити телебачення. Я вже не кажу про те, що необхідно мати повноцінний канал “Культура” — то мусить бути один із головних каналів, (а не занедбаний, кинутий напризволяще, як тепер), щоб він активно впливав на моральну атмосферу суспільства. Роботи дуже багато, за неї треба братися, коли хочемо рухатися до формування цілісного культурного простору.

— Навіть у заможних країнах важко знайти діяча культури, який був би цілком задоволений взаєминами між державою і культурою, зокрема в тому, що стосується фінансування. Але там вважається, що культура може заробляти на себе сама, зокрема тому, що для цього створено надійну правову базу. Що зі світового досвіду в плані стосунку культури та ринку можемо використати в себе й чи можлива суття українська модель взаємодії культури й бізнесу?

— Я відразу застерігаю, що в цих моделях я людина не компетентна, але в нашій країні існують серйозні розробки на цю тему. Коли мені до-

лармонії і бачу, що крім студентів і поціновувачів музики там з’являються і молоді бізнесмени. Є зміни і в ставленні до образотворчого мистецтва: в галереях можна побачити представників українського бізнесу, які не лише цікавляться, але й купують твори. Тривалий час основними покупцями творів наших талановитих художників і скульпторів були іноземці. Тому масштаби вивезення за межі країни нашої мистецької продукції дорівнюють масштабам інтелектуальних втрат, спричинених виїздом на роботу за кордон провідних науковців. Сподіваємося на зміни.

Ту модель відносин ринку й культури, яку пропонують сьогодні, не можна прийняти “назавжди”, вона буде дуже ситуативною і тимчасовою. Нині в розрахунки, мабуть, доведеться закласти значну частку державної допомоги культурній сфері й невелику — від бізнесу. Проте з кожним роком спонсорська допомога має ставати більшою, і через кільканадцять років, певне, ми дійдемо до того, що участь держави та бізнесу в підтримці культури буде приблизно рівною. Щоб цього досягти, потрібне відповідне законодавство.

— У стосунках держави й культури є один феномен, пов’язаний з ідеологією. За радянських часів, скажімо, влада підтримувала широкому мережу культурних закладів, але культура платила за це тим, що обслуговувала партійну ідеологію, і ми знаємо, що окремі митці, які намагалися відхилитися від цього курсу, мусили жертвувати за це —

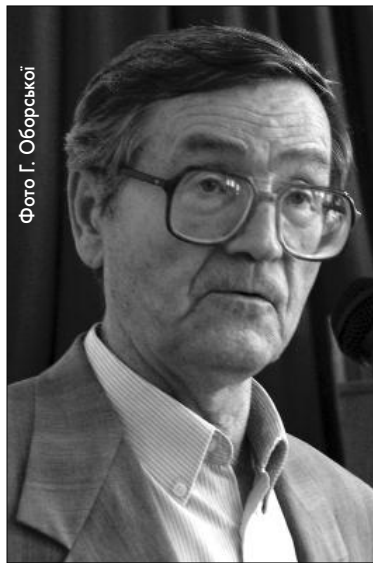

Фото Г. Оборської

Іван ДЗЮБА: «ВІДЧУТНИЙ РОЗРИВ МІЖ РІВНЕМ ТЕОРЕТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ І РІВНЕМ ЇХНЬОГО СПРИЙ- НЯТТЯ У СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ»

іноді навіть життям. Упродовж чотирнадцяти років існування незалежної української держави при владі були персонажі, виховані тією репресивною системою. Нині до влади прийшла нова команда, яка безумовно демократичні принципи. А чи є в ній політики, які здатні розділити поняття держава й суспільство, та зрозуміти, що культура має служити саме суспільству?

— Мені важко назвати персоналії таких діячів, але вони, безсумнівно, є в новій команді. Принаймні на декларативному рівні вже визнається, що держава має дбати про культуру як таку, а не вимагати від неї служіння якимось конкретним ідеям. А далі все залежить від діячів культури й від самого суспільства. Наприклад, наш Комітет із Національної премії імені Шевченка — яким би не був попередній режим, але за п’ять років його існування в ньому не було жодного дзвінка від Президента чи його адміністрації не те що з побажанням, навіть натяком на те, кого нам обрати. Ми дискутуємо, іноді в очі висловлюються досить гострі, принципові речі, а потім усе вирішується таємним голосуванням. Тобто, якщо за тієї влади можна було таким чином поставити роботу культурної інституції, щоб ніхто не втручався, то чому цього не можна зробити тепер, коли ситуація значно краща в політичному плані?

Треба тільки, щоб митці проявили власну гідність. Багато залежить від принципової позиції і здатності протистояти тискові. А спокуси, очевидно, будуть. Неважко передбачити, що нова влада теж стане жертвою всіляких дифірамбів і різного блюдолизтва, — за умови, що вона не матиме почуття гідності до таких проявів. Цим настроєм має протистояти здорова критика, тоді суспільство буде самоочищуватися. А задекларовані “люстрації” тут мало допоможуть. Люстрація може дати ефект у суспільстві, де є висока політична культура, у нас цього, на жаль, немає, все обернеться гризною і доносами. Натомість треба просто оновлювати кадри на основі критеріїв професійності й моральності.

— Спробуємо з цього зачарованого кола вийти у сферу науки. Окрім актуального культурологічного дискурсу є рівень теорії (яка, зрештою, теж ознака цілісності, завершеності культурного простору). В Україні бракує власних теоретичних і методологічних побудов, які могли б відчутно впливати на світову культурологічну думку. Більше того, як на мене, то відчувається нехті до вироблення таких “високотехнологічних” інтелектуальних побудов, а то й страх до них...

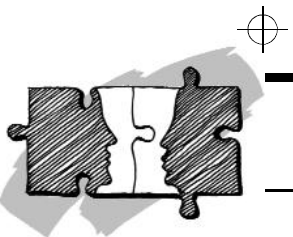
— На мій погляд, рівень наукового осмислення культури в нас нині якраз високий. Назвати хоча б

праці Сергія Кримського, Мировслава Поповича, Віталія Табачковського, Григорія Грабовича, Оксани Забужко, Вадима Скуратівського, Анатолія Свідзинського — цей ряд, знову-таки, можна продовжити. Найбільша біда — відчутний розрив між рівнем теоретичного осмислення культурних процесів і рівнем їхнього сприйняття у суспільній свідомості. У цьому криється велика небезпека. Скажімо, феномен мови — на рівні масової свідомості вона розглядається лише як засіб спілкування, і від того пропонуються дуже спрощені рецепти вирішення проблем. Тоді як світова філософія кінця ХХ ст. розкрила екзистенційні глибини мови, українська філософія виробила погляд на мову як на дім буття нації.

Але, з іншого боку, справді зберігається розрив між рівнем нашої філософії, нашої естетики, наших теоретичних побудов — і тим, що є сьогодні на Заході. Є окремі винятки, скажімо, Сергій Кримський у філософії, який є досить своєрідним у світовому контексті, пропонуючи свій спосіб філософування. У плані розвитку культурологічної думки ще можна говорити про Григорія Грабовича. Хоча стверджувати, що він цілком самобутній у теорії, не можна, зате він гарний учень західних культурологів, зокрема структуралістів. Але при цьому він на голову вищий від нашої традиційної радянської культурології. Під його впливом чимало молодих літературознавців звернулося до здобутків європейської естетичної думки. Ситуація для молоді взагалі відчутно змінилася, завдяки діяльності таких інституцій, як Міжнародний фонд “Відродження”, який надає фінансову підтримку програмі перекладів світової політичної, соціологічної, естетичної думки. Ми отримали в українському перекладі десятки праць західних авторів, які й дозволяють оволодівати новітніми методологіями. Тому багато молодих дослідників пишуть значно глибше й цікавіше, ніж це було раніше. А для того, щоб у нас були здобутки, співмірні зі здобутками західних шкіл, має спочатку відбутися процес первинного нагромадження.

— А чи бачите Ви перспективи створення власне українського гуманітарного фонду?

— Це просто необхідна умова для розвитку власних досліджень, але, мені здається, такої можливості в нас поки що немає.

ПОСТУПУ

Очевидно, саме в цьому — «онтологічний оптимізм» українців, про який говорять філософи? Але на практиці, коли конфлікт по-справжньому визріває, ніхто не переймається пошуком «механізмів розв'язання» — його або тупо гасять і заганяють углиб, або оголошують «джіхад» представникам протилежної позиції. У першому випадку немає як вишталтуватися контраргументам противника, і ця нереалізованість згодом перетворюється на вогнище конфлікту. В другому — жодних контраргументів і не передбачається: «Карфаген має бути зруйновано» — і крапка. Тож «точка зору» перетворюється на «кочку зору».

Між тим механізм розв'язання конфліктів існує, і його не треба, на щастя, винаходити — слід лише струсити порох «великих» історичних баталій. Йдеться про діалог. Систему діалогів. Полілог. Він дає змогу виявляти конфлікт у зародку й завчасно готувати контраргументи, перетворюючи, зрештою, і одне, й інше в певну цілісність викликів — відповідей. Відкрите, здорове суспільство потребує відкритого обговорення складних проблем без їхнього штучного спрощення, адже поступальний рух соціуму — це солідарність наших інтелектуальних і духовних зусиль. Тому нам варто нагромаджувати досвід узгодження контраверсійних, часом навіть полярних, концепцій і стратегій, бо життєздатність культурного простору залежатиме від того, наскільки повно в ньому будуть представлені серцевинні ідеї, інтенції та процеси новачасся. Сподіваюся, шановні читачі, що пропонований вашій увазі новий проект нашого тижневика хоч найменшою мірою сприятиме цьому.

Першими моїми співрозмовниками стали літературознавець Іван ДЗЮБА і культуролог Катерина БОТАНОВА, особистості, здатні мислити стратегічно й комплексно. Їхні міркування важливі тим, що в них бодай контурно окреслюється мапа українського культурного простору з пунктирним позначенням розломів і можливих тектонічних зсувів. Безпосереднім приводом цих інтерв'ю стали перші кроки гуманітарного блоку уряду. Від того моменту нас відділяє вже відчутна часова дистанція, проте більшість тез, висловлених моїми співрозмовниками, — актуальні й нині, адже проблемне поле української культури стало ще проблемнішим...

— Нині спостерігаємо певний «стратегічний» бум щодо вироблення нової культурної політики, з'являється чимало ініціатив, не пов'язаних одна з одною (проте, кожна з них — із претензією на універсальність). А наскільки реально в теперішній ситуації може бути генеровано стратегем, що надаються до реалізації?

— Не думаю, що їх може бути багато. Усе, в принципі, зводиться до кількох базових речей, які насправді — не винахід цього часу, цієї революційної ситуації та певної віри людей у те, що вони щось можуть змінити й тому, мовляв, вони зараз так активно ворухаються у різних середовищах, створюють «гуртки за інтересами» (а їх — безліч), щось придумують і намагаються запропонувати владі свої рецепти. Тобто, все це існувало дуже давно, однак через зневіру і відсутність контакту між людьми та владою це все залишалося в кулуарах і на кухнях.

Проблема не в тому, що зараз черговий раз будуть переформульовані ці стратегіми, а в тому, чи почує їх влада. Становище, коли громадськість і влада перебувають по різні боки прірви, по суті, не змінилося і після революції. Змінилося розуміння з боку громадськості того, що прірва існує, але бути їй не повинно, — треба щось зробити, аби через ту прірву налагодити містки, або взагалі засипати те провалля. Та, наразі, з боку влади розуміння проявляється лише на рівні декларацій. На рівні конкретних рухів цього я, на жаль, поки не бачу.

Але за умови достатньої активності громадськості інтер-шум буде постійним і тиск буде постійним, тоді влада, думаю, не матиме іншого виходу, як прислухатися. Вона почне рухатися в напрямку до людей. Та річ у тому, що громадськість і влада самі по собі цей місток побудувати не в змозі. Питання єдиного інформаційного простору, нормальної комунікації, яка мусить відбуватися через ЗМІ, не може бути вирішене без участі журналістів. ЗМІ та журналісти зараз просто зобов'язані робити все від них залежне для побудови цього містка. Тобто, треба, щоб ідеї, проблеми й відповіді вільно циркулювали між людьми та владою.

— Наскільки реальний такий прорив у висвітленні культурних процесів, коли врахувати той факт, що культура продюжує останніх десяти-п'ятнадцяти років не лише не

Катерина БОТАНОВА: «КУЛЬТУРНІ ПРАВА ПОЛЯГАЮТЬ У МОЖЛИВОСТІ ВІЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ ТА ДОСТУПІ ДО ВСІХ НАДБАНЬ І ЗДОБУТКІВ НАЦІЇ»

належала до пріоритетів провідних ЗМІ, але займалися нею далеко не найкреативніші журналісти?

— Мені вже багато разів доводилося писати про те, що наявна редакційна політика відводить місце для культури перед спортом і прогнозом погоди. Відповідно, культура у ЗМІ існує «згідно придбаних білетів». Але нині проблему можна поставити іншим боком, і ця проблема вже широко обговорюється і, як на мене, це добрий сигнал. Головна проблема тут у журналістському професіоналізмі й журналістській етиці як такої. Тобто журналіст, чим би він не займався у виданні, мусить бути відповідальним, про що б не мовив: чи про культуру, чи про соціальні проблеми, чи про новини з парламенту, чи про спорт. Висвітлення цих речей нічим не має відрізнятися — за якістю висвітлення, за обґрунтованістю, за глибиною аналізу. Журналістське середовище зараз сильно заангажоване в цю дискусію. І сама ця дискусія — зокрема довкола громадського телебачення — думаю, суттєво вплине на ситуацію. Але є ще друга частина проблеми, яка полягає в тому, наскільки культурне середовище вміє спілкуватися з пресою, розуміє, наскільки це важливо: що взаємини з медіа варто підтримувати не лише заради власного піару, а що це місток до

своїх поглядів зрештою, — що свого простору порувати. Якщо працюють, то все дії владі просто нікуди буде подітися.

Приміром, вживаємо вираз «мистецьке середовище», а що, власне, стоїть за цим поняттям, наскільки сформований його простір, і чи вироблені правила комунікації між найпомітнішими персонами або угрупованнями цього середовища?

Цей простір радше несформований, ніж сформований, і тут маємо чимало невирішених серцевинних проблем. Наприклад, питання організації та самоорганізації культурно-мистецького середовища, а також — стосунків цього простору з владою. Взаємоповага (як одна з базових людських якостей), прагнення взаєморозуміння й усвідомлення того, що кожен прояв має право на існування і право на власне місце в тій чи іншій ситуації. Кожна людина, незалежно від своїх естетичних уподобань, від своїх вірувань, має право на власний мистецький прояв і простір. На жаль, неструктурованість нашої ситуації, відсутність взаємної поваги до поглядів і переконань одне одного та певних творчих і людських виявів, вона багато в чому залежить від державної політики. А до недавнього часу ми мали справу з реліктами радянської держави, держави, яка не будувалася на системі взаємоповаги, а спиралася спочатку на систему жорсткої ієрархії, потім —

сфері, у якій вони працюють, також будуть зміни. Можна, звичайно, говорити, що не Міністерство культури робить цю справу, і яка різниця, хто буде міністром культури, — жили бось без нього і можемо жити далі. Але парадоксальна ситуація української культури полягає в тому, що в нас практично немає альтернативних джерел фінансування окрім бюджетних коштів. А бюджетні кошти — досить серйозний грошовий шматок. Це, перепрошую за банальність, гроші платників податків — тобто це наші з вами й (у тому числі, митців) внески до бюджету. Отже, сподівання на те, що ці кошти розподілятимуться справедливо й прозоро, досить велике, а відповідь на ці сподівання — поки доволі сумнівна.

— Трансформації, що відбуваються в державі після виборів (якщо не брати до уваги масштабної ротації кадрів), проявляються переважно на рівні реструктуризації тих чи інших відомств. Скасовуються певні держкомітети, змінюється профіль окремих міністерств. А чи не потребує структурних змін і Міністерство культури, чи не є воно реліктом «допотопних» часів? Наскільки виправдане подальше його існування як інституції?

— У нинішній ситуації існує певний набір функцій, що їх, окрім Міністерства культури, ніхто виконати не зможе. Так, це певний спадок традиції і нікуди від цього не подітися. Можна мріяти про те, щоб завтра роззалити Міністерство культури й на його місці створити міністерство грантів, але це — вихід

поза межі реалізму. А при тому на ростанні пристрастей, що зараз спостерігається, дуже потрібно бути реалістом. У цьому плані варто починати зі зменшення набору функцій, підпорядкованих Мінкульту. Лише після цього можна зробити серйозну структурну реформу. Тобто, це те, що називається роздержавленням. Держава має облишити опікуватися гігантською мережею закладів культури: бібліотек, музеїв, фондів, театрів. Багато з них уже майже не функціональні, але за ними — живі люди, яких просто не можна покинути, бо вони самі не виживуть, бо просто не вміють виживати. Людей, з одного боку, потрібно навчити, а з іншого — створити ситуацію, в якій вони отримають шанс виборсатися (за нинішніх обставин вони ніяк не виборсаються).

Паралельно з тим робити реформу, тобто робити процес прийняття рішень на державному рівні відкритішим, залучати до нього громадськість, ставити абсолютно чіткі та конкретні цілі й виробляти конкретні методи їхнього досягнення і, головне, — виконувати їх, а не залишати на рівні декларацій. Отже, «рубати з плеча» в данному випадку — не вихід із ситуації.

Фаховий розподіл обов'язків — це ще півбіди. Інколи людина просто не хоче розуміти, що її роботу може зробити хтось інший.

Нормальне демократичне мистецьке середовище — це середовище, в якому кожен має своє місце.

— Так, нині очевидно, що почуття власної винятковості революційної події не пригнечували...

— А тому, що в нашому культурному середовищі існує нездорова конкуренція. Якщо взяти ідеальну модель, до якої, сподіваюся, ми прагнемо, то це мистецтво, де всім є місце, це мистецтво структуроване — в тому сенсі, що кожен його прояв знаходить свого поціновувача або споживача в структурованому ж суспільстві. Тоді існує елітарне мистецтво — не тому, що воно не доступне для народу, а тому, що воно експериментальне й тому складне для сприйняття. Згодом експеримент припиняє бути експериментом і може навіть стати мейнстрімом, але мистецтву, як системі, потрібен такий локомотив, який би рухав його вперед. Якщо це є, тоді відбувається симбіоз мистецтва й суспільства.

І, безперечно, суттєвою залишається роль держави, яка розуміє, що є явища, що їх треба підтримувати, бо вони не можуть на себе заробити, бо вони за визначенням не комерційні, вони не призначені для масового споживача. Звичайно, ця підтримка мусить бути відкритою, звичайно — на конкурсній основі, з серйозною експертною оцінкою. А інші явища навпаки — не потребують жодного втручання держави. Для них треба лише створити адекватні умови, адекватну законодавчу базу, тоді державі лише подякують, наприклад, такі галузі, як книговидавництво, концертна діяльність, музичний бізнес і нормально розвиватимуться. Це — індустрія, бо тут є гроші, і є споживач. Та це лише частина проблеми, бо є ще специфічно українська проблема культури (не українськомовної, а просто вітчизняної, яка тут продукується) — це стереотип, що українське мистецтво другосортне й неповноцінне. Причина — відсутність контакту між самим мистецтвом і людьми. І тут знову постає проблема ЗМІ. Української книжки не читають не тому, що вона погана, а тому, що: по-перше — про неї не знають, по-друге — вона «не доїжджає» до людей. Дуже небагато видань розуміють, що їм треба робити регулярний книжковий огляд. Це маса речей, які в'яжуться до купи і виходить, що мистецтво існує окремо, а люди — окремо.

— Тут ми виходимо на проблему, що мистецтво — це не лише те, що подобається, від чого отримують задоволення креатор і реципієнт, але мистецтво — це ще й сфера створення ідентичностей. Культура виробляє і підтримує контури ідентичностей, і тут ми підходимо, як на мене, до проблеми культури як чинника національної безпеки...

— Я б не говорила зараз про безпеку, бо це складне питання і на ньому легко спекулювати. Можна говорити про річ простішу — про культурні права. Це достатньо інституціолізоване поняття, воно прописане в концепціях ЮНЕСКО і сузь полягає в тому, що кожна людина поруч з іншими фундаментальними правами має культурні права. Якщо грубо, — вони полягають у можливості вільної творчості та вільному, відкритому доступі до всіх творчих надбань і здобутків нації. Тут поєднується роль митця і роль споживача культурного продукту. Це включає також компонент інформаційного забезпечення — бо звідкись же я маю дізнатися про цих інших, які щось творять. І потім ці інші повинні мати можливість виносити свою творчість поза межі себе, а не складувати вдома в кошику. Для чого, власне, й існує творчість — виходити за межі творця в енергетичному, естетичному задоволенні й жити своїм життям, незалежним від творця. Тобто якщо не замахуватися на проблему національної безпеки, а говорити про свої права — можна намацати шлях вирішення проблеми.

• Розробка проекту й інтерв'ю — Микола СКИБА

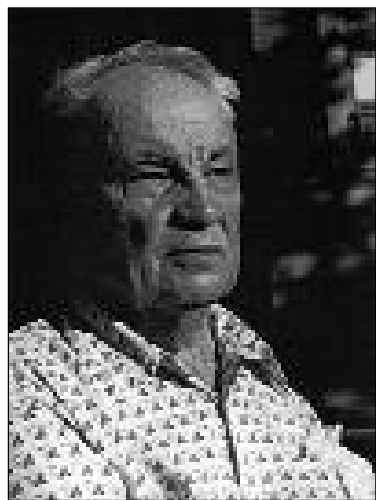
ПОСТАТЬ

Народився Юрій Андріанович Лавріненко в родині споконвічних хліборобів 3 травня 1905 року в селі Хижинці неподалік легендарної Лисянки на Черкащині. Чарівно-казковий край волелюбства, в якому він виростав і мужнів, рятував його від озлоблення і ненависті. Шанував Бога, Матір Божу і св. Юрія. Почуття обурення вперше збунтувало його дитячу душу в тринадцять років (1918), коли почув від батька гнівну розповідь про кривавий розбій банд Муравйова, вчинений над студентами під Крутами та киянами. Сольний заспів "Сонячних кларнетів", подарованих учителем Аркадієм Казкою, наповнив юне серце незнищеним духом всеохопної осяйної національної ідеї. Про це він напише через півстоліття "На шляхах синтезу кларнетизму", сидючи самотньо на березі закутою в бетон каламутного Потомака.

Закінчивши семирічку, Юрко Лавріненко подався на Слобожанщину, де тоді пахло рутою й отрутою. Вступив до інституту профосвіти (університету) без вступних іспитів. Через півроку, за підтримки письменника Михайла Ялового, найщирішого приятеля Василя Елана-Блакитного, влаштувався до редакції республіканської газети "Вісті ВУЦВК" перевіряти й виправляти робітничі дописи. Однак знайомство з Еланом так і не встигло перерости в дружбу: він помер від розриву серця 4 грудня 1925 року. Саме тоді студент Лавріненко записався до письменницької організації "Плуг" і опублікував перші статті в журналах "Критика" і "Плуг". Викладач філології в інституті і поет Майк Йогансен у клубі ВАПЛІТЕ на Старому Пасажі (нині вулиця Пушкіна в Харкові) познайомив його з учнем технікуму сходознавства та східних мов Василем Мисиком, від якого дістав із дарчим написом книжку поезій "Трави".

Поряд із робочими ритмами і пролетарськими метафорами, котрими повнився Харків, повним ходом тривала перековка і переплавка старого життя. Як гриби

ЛІТОПИС РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЮРІЯ ЛАВРІНЕНКА

після дощу, з'являлися творчі спілки — ВАПЛІТЕ, "Гарт", "Пролітфронт", "Плуг", "Молодняк", товариства артистів, кіномитців, художників, музикантів. Усе, про що довідувався або бачив на власні очі, Юрко Лавріненко описував у "Вістях", уникаючи фальшивого пафосу. Тоді ж таки видав нариси. "В. Блакитний-Елан", "В. Чумак", "Творчість П. Тичини".

Неждано-негадано протестний постріл М. Хвильового 13 травня 1933 року, що стався в будинку "Слово", зчинив справжній переполох у стані владоможців столиці України. Енкаведисти кинулися заарештовувати, не розбираючись, винних і невинних, усіх, на кого впала підозра.

Не уник арешту і Юрій Лавріненко. Через місяць після самогубства Миколи Хвильового поніс Юрій Андріанович передачу Василю Мисіку в закриту тюрму НКВД на вул. Чернишевського. Передачу прийняли, але разом із тим забрали й Лавріненка. Протримали під арештом два тижні. Щось уточнювали, кудись телефонували, проте згодом випустили на волю.

25 грудня 1933 року його знову запроторили до підвалу спецкорпусу в'язниці НКВД. Допити трива-

Улітку 1959 року мюнхенська радіостанція "Свобода" передала сенсаційну інформацію. У паризькому видавництві Інституту Literackiego за сприяння головного редактора журналу "Культура" Єжи Гедройця вийшла в опрацюванні Юрія Лавріненка антологія української літератури 20—30-их років "Розстріляне відродження". Для мене ім'я автора книжки не було чужим, я знав його зі школярських літ. Тож із нагоди ювілею публіциста й літературознавця пропоную читачам "СП" нарис про його тернистий, але звияжний життєвий шлях.

ли більше півроку, здебільшого ногами. Врешті ОСО (Особое совещание) винесло стандартне рішення: "За спробу підготовки замаху на державних і партійних керівників Радянської влади Ю. А. Лавріненка засудити на 10 років ув'язнення у виправно-трудових таборих Заполяр'я".

П'ять із половиною місяців поневірявся по етапах та пересилках. На початку червня 1935 року його припровадили в ешелоні в'язнів до Єнісейська. Звідти на баржі відвезли у порт Дудинка. Далі — погнали пішки під конвоем у селище Норильськ Красноярського краю.

Працював Лавріненко на будівництві залізниці Норильськ—Дудинка. Єдиною технікою була тачка. Виживав хіба що завдяки доброму серцю деяких земляків, які час від часу спроваджували його до лазарету. Мав вагу 50 кг — і це при зрості 179 см. При такому стані дотягнув до літа 1942 року, сягнувши віку 37 літ.

Як тільки настали білі ночі й зацвіла тундра, Юрій Лавріненко утік із табору і подався, орієнтуючись до небесних світилах, у напрямку до Єнісею. Йшов день і ніч за сонцем, аж доки не добрався до лінії фронту. А як перейшов його, чвалав степами і лісами до України. Сплондрована і понівечена, вона не вселяла надій на вижиття. Весну 1944 року зустрів Лаврі-

ненко в Австрії, неподалік Лінцта. Бідувал, позбавлений притулку і добрих приятелів. Далі подався до розореної Німеччини, але й там було не ліпше.

Та де б він не ходив, із ким би не зустрічався, а з голови йому ніколи не випадала ідея вислову "Розстріляне відродження". Чи то сам придумав, чи то від когось почув — важко тепер сказати. Щось схоже на сновидіння: то зрине, то розсіяне. Хотів віддзеркалити душу нації, моральний світогляд, національну свободу та духовну незалежність від сусідів. Як не раз він казав, були приборники, траплялися і супротивники. Якось Ігор Качу-

ровський доводив, що широковживаний термін "Розстріляний Ренесанс" — Лавріненко в своїй відомій книзі лише замінив "Ренесанс" на "Відродження". Та хто б що не казав, а це — імпрровізація нинішнього дня.

До від'їзду в США 1950 року Ю. Лавріненко опублікував у Європі фундаментальні монографії "На іспиті великої революції" (1948) та "Соціалізм і українська революція" (1951). Але й тоді не облишав роботи над антологією "Розстріляне відродження". Майже 15 років збирав матеріали, піднімав архіви, шукав сучасників і очевидців літпроцесу 1917—1933 рр.

Рецензувати антологію — марна справа, її треба читати. Зважаючи на новизну, доступність викладу, авторські знахідки і відкриття, книжка сприймається не лише розумом, а й душею і серцем. Цей унікальний збірник став завершальним акордом, доброю пам'яттю про непересічні постаті та яскраві особистості, винищені більшовицьким режимом.

Більше половини свого віку Юрій Андріанович провів у еміграції. Тут він духовно зріс і змінив як письменник і літературознавець. Його статті, есеї, літературно-критичні дослідження регулярно публікувалися в періодиці під псевдонімом Ю. Ясен, Ю. Дивнич, Ю. Гайдар у країнах Америки, Західної Європи, Австралії. Крім антології, великий інтерес у читачів діаспори викликали твори "Василь Каразін — архітект відродження" (1975), "На шляхах синтезу кларнетизму" (1977), "Павло Тичина і його поема "Сковорода" на тлі епохи" (1980), "Чорна пурга та інші спомини" (1985). Був членом Об'єднання Українських Письменників.

Помер Юрій Лавріненко 14 грудня 1987 року в Нью-Йорку.

• **Іван ГРИШИН-ГРИЦУК,**
м. Вижиця

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС НА РАДІО «НІМЕЦЬКА ХВИЛЯ»

Розвивати ініціативу демократичних цінностей та інституцій через поширення інформації у східноєвропейських посткомуністичних країнах — саме в такому напрямку від кінця 1980-их ведуть інформаційну політику Бі-Бі-Сі (BBC) та Радіо "Німецька Хвиля" (DW).

Першим із них радіопересилання українською мовою започаткувало BBC на початку літа 1992 року. Проте українська тематика вже тривалий час перед тим ексклюзивно висвітлювалася, і в значному обсязі у російськомовній програмі DW. На тому наполягав тодішній її керівник Бото Кірш, і він же залучив до праці як власного кореспондента по Україні Анатолія Даценка. Цей журналіст за часів перебудови як активний громадсько-політичний діяч та член Української Гельсинської Спілки став добре знаним на Заході, а з січня 1989 року Анатолій Даценко регуляр-

но подавав репортажі про події в Україні для української служби Радіо "Свобода", одначе з Москви. Зв'язок із її студією в Мюнхені був можливий, і то з величезними труднощами, лише зі столиці СРСР. До грудня 1990 року Анатолій Даценко працював для DW із Москви, а відтоді — з Києва. На початках періодичність виходу в ефір репортажів, присвячених українській тематиці, була один-два рази на тиждень, а згодом збільшилася до чотирьох. Це свідчило про неабияку зацікавленість DW суспільно-політичними процесами в Україні. Очевидно, що на часі було утворення окремої української програми DW, і така перспектива обговорювалася доволі активно й детально в 1994—95 роках. Анатолій Даценко пригадує, що "...один із тодішніх редакторів російської програми Михайло Степовик неодноразово телефонував мені з проханням, аби я повідомив, на яких частотах і в який час у Києві виходять програми інших українських радіоголосів з-за кордону". А таких "закордонних радіоголосів" було чотири: тоді безсумнівний лідер із-поміж усіх радіомовників — українська служба Радіо "Свобода", котра мала добре укомплектовані журналістськими кадрами бюро в Києві й мережу кореспон-

дентів у найбільших обласних центрах, п'ять годин ефірного часу та найвищий рейтинг; український відділ "Голосу Америки" відкриття свого бюро в українській столиці вважав недоцільним, натомість постійно мав у Києві двох-трьох кореспондентів, у тому числі й спеціально присланих із Вашингтона, достатньо регіональних кореспондентів і, крім двогодинної програми в діапазоні середніх хвиль, домігся й трансляції на Українському державному радіо; надзвичайно швидко збільшувалася обсяг мовлення й набувала популярності українська BBC; свою численну аудиторію мали передачі українського відділу Радіо Ватикан. Та не жорстка конкуренція стала головною перешкодою, щоб DW започаткувало українську програму, а брак належного фінансування, і справу було відкладено.

Удруге питання щодо відкриття української програми на DW порушили 1998 року і вже наступного року розв'язали його позитивно. В Україні було проведено відбірковий конкурс до штату української програми, яку очолила Уте Шеффер. Слід наголосити, що творення української програми DW відбувалося у несприятливих (передусім, фінансових) умовах, проте неодноразово задекларована на найвищому рівні зацікавленість Німеччини в налагодженні тісних сто-

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

сунків з Україною вимагала нових конкретних дій. Відкриття української програми зростаючі європейські інтеграційні процеси в Україні. А відтак голос "Німецької Хвилі" — "голос з серця Європи",

фактичний голос Євросоюзу, нарешті зазвучав українською мовою. Перше радіопересилання зі студії DW у Кельні, яке підготували Віктор Тимченко, Марія Копиленко, Володимир Медяний та Ганна Лукьянова, вийшло в ефір 27 березня 2000 року, а від 2003 року вони здійснюються з нової студії в Бонні, куди перенесено штаб-квартиру радіомовлення. До послуг української програми є і студія в столиці Євросоюзу — Брюсселі. "Ми не критикуємо влади в Україні, — зазначала в інтерв'ю харківському тижневику "Об'єктивно" в жовтні 2002 року головний редактор української програми DW Уте Шеффер, — ми лише інформуємо про те, які демократичні умови мусять існувати для поступу України в Європу". Для того продовжує працювати й російськомовна програма DW: з відкриттям української програми обсяг матеріалів української тематики там не зменшився. Але сучасний Харків із його європейськими амбіціями не має змоги слухати новини з серця Європи українською та російською мовами: на позиції "Німецької Хвилі" щодо налагодження ретрансляції жодна з місцевих FM-станцій не відреагувала.

• **Владислав ПРОНЕНКО,**
Харківський кореспондент української програми DW

ВІД ВИБОРІВ ДО ВИБОРІВ

Ні для кого не секрет, що виборча кампанія 2006 року неофіційно, але вже почалася. Звісно, її політики, і засоби масової інформації, і політтехнологи вже готові до бою.

У нас в Україні словосполучення “політтехнології”, чи “піарщик”, на жаль, мають досить виражене негативне смислове навантаження. Професіонали вважають, що шкоду іміджу PR-фахівців в Україні нанесено “варягами”-заробітчанами із сусідньої держави, яких залюбки запрошують під час передвиборних кампаній політичні сили. Парадокс полягає в тому, що, як правило, зиску від них дуже мало: російські розробки не відповідають українській ментальності, та майже не діють (ну, окрім якихось технічних моментів). Грошей витрачається багато, непродумані та брутальні маніпуляції залишаються у свідомості суспільства, а образ PR-фахівця спотворюється.

За словами президента ВГО “Українська ліга зі зв’язків із громадськістю” Андрія Ротовського та першого віце-президента Юрія Штепи, після проведеного PR-Лігою моніторингу та аналізу минулих президентських виборів українські фахівці зі зв’язків із громадськістю змушені заявити, що їх-

ЕТИКА УКРАЇНСЬКОГО PUBLIC RELATIONS

4 червня Всеукраїнська громадська організація “Українська ліга зі зв’язків із громадськістю” проводила зустріч із залученням українських PR-фахівців, політтехнологів та журналістів до обговорення теми “Особливості PR у період проведення виборчої кампанії: соціальна відповідальність та етика PR-консультанта”.

ньому професійному іміджу нанесено великої моральної шкоди, а наслідки російських розробок у свідомості громадян тепер буде дуже важко виправити. “Вони прийшли, заробили грошей і поїхали. А нам тепер треба вивірювати залишений після них сморід, — відверто зізнався в своєму виступі Юрій Штепа, — та й наші молоді фахівці, яких наймають на технічну роботу за копійки до штабів, виходять після цього вже дезорієнтованими у професії, особливо в морально-етичному плані”.

У зв’язку з цим членами української PR-Ліги був розроблений та прийнятий Етичний кодекс піарщиків України. Правління Ліги вважає, що прийняття принципів Етичного кодексу особливо актуальне на початку кампанії щодо виборів у Верховну Раду України. За свідченням присутніх, на зустрічі більшість українських фахівців підтримали основні положення

кодексу. Багато кому під час минулих виборів довелося вирішувати досить складні моральні питання: чи зробити “витік інформації” зі штабу, куди був найнятий, про можливе використання шкідливих для українського суспільства технологій, чи промовчати. Більшість згодилася з тим, що коли під загрозою опиняється соціальний спокій та територіальна цілісність держави — такі факти повинні бути одразу викриті й оприлюднені з іменами їх авторів.

Тому ВГО “Українська ліга зі зв’язків із громадськістю” представила на обговорення фахівців проєкт звернення до політичних партій та об’єднань, громадських організацій, політтехнологів та політконсультантів із закликом об’єднати зусилля тих, хто занепокоєний станом суспільної моралі, та хто прагне бачити наступні виборчі кампанії вільними від “брудних технологій”.

Члени правління української PR-Ліги

СТРАТЕГІЧНИЙ ВИБІР

Закінчення. Поч. на с. 1

Багато в чому — в риторичі й у діях — Віктор Ющенко нагадає колишнього Кучму, тобто є євроінтеграційна декларація і є реальні кроки, спрямовані на входження в той простір, де панують не європейські стандарти, а євразійські. І в першу чергу — російські”.

Свій коментар із цього приводу тижневику “СП” дали лідер УНП Юрій Костенко та політолог Вадим Карасьов.

Юрій Костенко: — Ми в минулому році як політичний блок “Наша Україна” на чолі з Віктором Ющенком зробили політичні оцінки цієї ініціативи, яку назвали “зрада національних інтересів”. Якоюсь мірою це підтвердилося ходом обговорення цієї проблеми в уряді, антинародному, як ми тоді його називали, і деякі міністри насмілилися дати такі ж самі оцінки, які співпадали з нашими. Міністр економіки Хорошковський теж визнав, що ЄЕПівська угода неефективна. Це ще більша залежність України від Росії, а відтак і політична залежність з усіма наслідками. Отже, нічого в тих ініціативах не було на сьогодні змінено, формат ЄЕП залишився таким же. Постійні поступки сусідній державі, які робив попередній режим, лише привели до повної енергозалежності України від Росії, до “прихватування” російським капіталом українських стратегічних об’єктів, до втрати інформаційного простору, й, урешті-решт, підпорядкованості багатьох

ПРОЩАВАЙ, СТАРЕНЬКА ЄВРОПО?

аспектів української політики, зокрема зовнішньої. Згадайте ініціативи “Разом з Росією в ЄС і НАТО”. Ми констатуємо, що не такі угоди має ухвалювати Україна в стосунках із Росією, а угоди, які взаємовигідні нашим державам. Те, що відбувалося в СНД і в двосторонніх стосунках України з Росією суперечить нашим економічним і політичним інтересам. До сьогоднішнього дня української продукції в Росії функціонують дискримінаційні митні збори та обмеження. Отже, ми сприймаємо нинішні розмови про участь України в ЄЕП як чергову політичну угоду, спрямовану виключно в інтересах Росії.

— Тобто Ви не погоджуєтесь з Президентом, що можна брати участь як у ЄЕП, так і в ЄС на вигідних для України умовах?

— Можна брати участь у будь-яких регіональних угодах, але не може одна й та ж угода в минулому році бути зрадою національних інтересів, а в цьому вже благом для України. Тут уже треба щось міняти або з угодами, або з тими, хто їх укладає.

— Чи заяви керівництва держави про участь України в ЄЕП не суперечать руху України в ЄС? — запитуємо в пана **В. Карасьова.**

— У заявах, які були, поки що не суперечать. Тому що мова йде про участь у ЄЕП у рамках зони вільної торгівлі без обмежень. Тому з формальної точки зору ніяких протиріччів немає. Але якщо подивитися уважніше, що таке зона вільної торгівлі без обмежень, то це —

Зокрема автори Звернення закликають взяти на себе зобов’язання утримуватися самим та утримувати інших від використання технологій, дій та вчинків спрямованих на порушення територіальної цілісності та державного суверенітету України; розповсюдження неправдивої та неперевіреної інформації щодо учасників виборчого процесу, їх близьких і рідних, їх бізнесу та статків, біографічних відомостей; протиставлення одних регіонів країни іншим; спекуляцію статусом мов в Україні, історичними подіями, їхнім трактуванням та оцінками, які можуть нанести шкоду окремим громадянам, групам населення, націям та народам, які проживають в Україні. Крім того, вони вимагають оприлюднити назви компаній та імена політтехнологів і політконсультантів, які задіяні у виборчій кампанії, та інформувати громадськість через ЗМІ щодо фактів застосування “брудних технологій” та їх авторів.

ВГО “Українська ліга зі зв’язків із громадськістю” гарантує, що всі її члени будуть відслідковувати ведення кампанії, і в разі порушення етичних норм одразу будуть зроблені відповідні заяви, проведені прес-конференції тощо. Є принципова домовленість про співпрацю з Комітетом виборців України.

Безумовно, проблеми з етикою під час проведення виборчих кампаній — питання складне, і вирішується не так просто. Але перші кроки професіоналів, для яких важливі демократичні цінності, зроблено.

• Радміла КОРЖ

РЕГІОНИ

ВІСТІ З ОСТАННЬОГО АНКЛАВУ КУЧМІЗМУ

З 10 квітня у Полтаві триває акція спротиву, яка ставить за мету припинення протиправної діяльності міської ради шляхом її розпуску, призначення нових виборів до міської ради і виборів міського голови.

В акції, організованій міським громадським комітетом “За права і свободи полтавської громади”, який очолює народний депутат, голова обласного об’єднання Товариства “Просвіта” Микола Кульчинський, беруть найширші кола громадськості. Уже зібрано тисячі підписів із вимогою призначити нові вибори, тим самим припинивши беззаконне правління Анатолія Кукоби та його маріонеток.

Спочатку міська влада намагалася продемонструвати, що нічого серйозного не відбувається. На третій день помаранчевої антикукобівської революції до наметового містечка біля міськради навіть з’явився призвідник народного збурення. Нардеп Анатолій Кукоба, як розповідають учасники акції, дякував молоді за активність, пригощав пиріжками, цукерками й у скарбничку добровільних пожертв поклав 20 гривень під особисту розписку “з повагою”. А на завершення запитав молодіжних лідерів скільки їм треба дати грошей, щоб вони згорнули намети й пішли геть?

Тим часом акція зробила сміливішими людей, які мовчали про свої кривди чи не мали доступу до ЗМІ, щоб їх оприлюднити. Справжнім вибухом прозвучало повідомлення, що на наступний день після поразки Януковича, довіреною особою якого був нардеп Кукоба, було продано пам’ятку архітектури загальнонаціонального значення — Кадетський корпус. Підлило олії у вогонь народного обурення оприлюднення інших фактів махінацій із купівлею нерухомості, векселями на 24 млн. гривень бюджетних коштів та шестикратною переплати за 95 автобусів у 1999 році, коли А. Кукоба був і міським головою, і головою облдержадміністрації водночас.

Тоді прихильники Кукоби з міської влади оголосили про скликання сесії міської ради з порядком денним “Про вибори міського голови”, але з 51 депутата зареєстровалися тільки 19. А за півгодини до очікуваного початку сесії привезли до міськради дві сотні школярів і учнів ПТУ, вручили їм плакати на підтримку Кукоби та дали інструкції, аби підлітки заважали виступам учасників антикукобівського мітингу, час від часу за командою перебиваючи промови свистом чи ревищем футбольних дудок.

На Великодні свята народний депутат Микола Кульчинський по радіо оголосив акцію призупинення. Цілком християнський жест. Та полтавські нелегітимні урядники 10 травня вдосвіта підняли з ліжок робітників-ремонтників, котрі вже о 6-й ранку почали ставити навколо будівлі міськради риштування — нібито вона потребувала ремонту.

Однак 26 травня відбувся черговий мітинг під стінами міськради з вимогами призначення виборів міського голови. Як сказав народний депутат Микола Кульчинський, цей мітинг засвідчив, що полтавська громада не зломлена. Якщо в депутатів міськради є совість, вони мають зібратися на сесію і призначити вибори.

• Олександр СОЛОНЕЦЬ

• Ганна ДЕНИСКО

ПАРТІЙНЕ ЖИТТЯ

МОБІЛІЗОВАНО НОВИЙ ФРОНТ ТРУДЯЩИХ

4 червня другим з’їздом (перший відбувся у травні) прагнуло привернути увагу ЗМІ політичне об’єднання “Трудовий Союз”, куди увійшло, за твердженням організаторів, близько 30 партій та громадських організацій. Трійку бренд-лідерів, між тим, складають Трудова партія України Михайла Сироти (його ж обрали головою “народно-патріотичного об’єднання”), Всеукраїнська партія трудящих Мирослава Яківчука й Український фонд культури Бориса Олійника. Представники “Трудового Союзу” називають себе українськими лейбористами, покликаними захищати інтереси трудового люду. Ще на своєму першому з’їзді вони оголосили про свою активну участь у парламентських виборах 2006 року. Таким чином, на лівоцентристському електоральному полі загрожує конкуренція між Соціалістичною партією України Мороза, СДПУ (о), “Трудовою Україною” Тигіпка, КПУ Симоненка й ПСПУ Вітренко. “Трудовий Союз” цілком може претендувати на протестний електорат лівого, але патріотичного спрямування. Крім того, серед завдань “ТС” — “формування потужного фронту трудових сил”, прийняття Трудового кодексу та інші.

Коментує подію **Борис Олійник:** “Ще 4 роки тому ми, тобто Сирота, Український фонд культури й ще кілька партій (до 20 партій) започаткували народно-патріотичне об’єднання “За Україну!” Тепер минули часи, обрали Президента, уряд. Зараз стоїть головне завдання перед нами — самозахиститися, бо трудовий народ завжди об’єгорували, то на віражі, то прямо. Зрозуміло, що ми будемо боротися за українську Україну, за те, щоб нами правили не глобалісти, а принаймні українці, щоб у нас державна мова справді була державною, і створити треба комітет (я про це років 10 говорю) із захисту української мови. У всіх цивілізованих країнах є такі комітети, зокрема й у Франції. Я хотів би, щоб і в уряді були українці. Це, звичайно, нахабство з мого боку, але хотілося б”.

• О. С.

РОЗМОВА ПРО ГОЛОВНЕ

Чи можна почути жайворонка в Києві? Ні, неможливо. Жайворонко — це небо над відкритим полем, і, обов'язково, обробленим. Ці пташки ніколи не кладуть яєчок у бур'янах — лише там, де ростуть культивовані злаки. Оселившись на нашій землі, вони свідчать про те, що ці поля дуже давно оброблюються. І жайворонки повертаються — віками — на облюбовані місця гніздування і в'ють гнізда в мікрядді, — такі гарні, сферичні, як шапочка, а в них — цятковані яєчка. Ось він — над тобою, такий хитрий, цей жайвір — завжди відвертає твою увагу від гнізда. У повітрі міняє напрямко лету, — єдиний птах, що зміщує вісь польоту. Інші ж птиці падають або скісно летять. А жайвір у повітрі раптом із вертикального лету переходить на горизонтальний. У його піснях чути давнину Трипілля. Земля чує, але є ще і вуста землі... Вони промовляють до нас, зокрема й голосами пташок. Цікаво, що жайворонки чують один одного на відстані, і кладуть гнізда далеко одне від одного, — можливо прокладаючи між ними голосові межі, та ці повітряні перегуки роблять їх пов'язаними між собою. Пташенята чують лише материнський голос. І чому вони дбають про цю звукову чистоту? А щоб не було вторгнення чужого звуку. Якись пташечки тут поруч можуть бути, але така висока пісня недосяжна. Тут існує своя, жайворинна субординація, це велика звукова ієрархія. Пісня, піднесена вгору. На її рівні наших звуків немає. Жайвір там, під небом, нас не чує, він тільки нас бачить. Люди употужнювали своїми відкритими голосами свої слова, аби чути один одного на відстані. І ясна річ, що формотворчі мовні принципи — просторові, бо простір — середовище звуку. Простір потребує звукового наповнення. Звук — ознака життя. Так само, як і знак. Звук у повітрі — знак на матеріалі: глини, деревині, камені, кістці, піску... Знак — механічний, звук — органічний...

ТРИЄДИНІСТЬ СЛОВА

Якщо взагалі говорити про трискладовість як тривимірність, трисутність слова, цей принцип ми ще не спроможні своїм розумом осягнути. За незримим є зриме, за зримим є незриме, за сутнісним — позасутнісне. І тому, коли ми потратуємо, що мова — це тільки комунікативний засіб, що це рівнозначно, що витлумачити буття ось так: “для того живемо, аби споживати харч”. А харч ми заробляємо, і тоді взагалі доцільність людського життя незрозуміла. Нащо людина з’явилася на світ? І навіщо їй було даровано слово? Щоб тільки

ШЕВЧЕНКІАНА

У самісінькому центрі України, що готується до 14-их роковин свого новонародження наприкінці XX сторіччя, зустрічає нас суворі, кам'яна людина в галіфе і сталінських чоботях. Псевдопрізвище цієї людини, що стоїть на постаменті перед облдержадміністрацією в Кіровограді, приклеїли українському місту як імперську налічку, і коли її відклеять, — невідомо. Поки мешканці міста та небайдужі люди з усієї України сперечаються щодо нового його найменування (Степоград, Золоте Поле, Тобілевичі, Шевченко, Звенигород, Хлібодар), дивитись на нас цей похмурий чоловік очима жорстокої, страшною, кривавої епохи, яка вела народ по його ж трупах до «світлої мети».

Дорогою до знаменитої садиби корифея українського театру Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) — заповідника-музею “Хутір Надія” ми бачили забур’янені поля, забуті криниці, вибиті шибки у вікнах господарських будівель і хат. Довжелезна вулиця в одному селі, що налічує більше 160 дворів, пронизана, мов стрілою з минулого часу, ім’ям автора “Каніталу”.

Та схоплені, зафіксовані оком різкі, болючі для свідомості українця контрасти затінялися, відсувалися на узбіччя доріг і творчих маршрутів, коли письменники зустрічалися з людьми. Олександрівка, Знам'янка, Долина, Бобринець, Новгородка, Компаніївка,

Павло МОВЧАН.
Із книги "Логос".
ЗНАК І ЗВУК

Федот [Оборочко]

доносити інформацію? Звук виник із потреби не тільки фізіологічної, але й духовної. Можливо, звук був народжений у мить зачудування цим світом.

Чому нас вражають усі первісні форми поетичні? Чому, подосі, ми не можемо до кінця осягнути глибини змістів давніх епосій? Чому слово вбиває і чому воно відроджує? Чому слово наділене особливою енергією? Чому його сутність — енергія? Чому слово — це не тільки те, що в літері, в графічному написанні: вимовляю слово і передбачаю неодмінно співрозуміння, діалог, який засновується між мною, мовцем, і слухачем. Але ще й третій присутній незримо поміж нас. Він, Космос, воно — Небо, і, наживаючи їх, ми тим самим передбачаємо якусь ще одну суб'єктність. Філологи свідчать, що тривимірність, трискладовість слова в комунікаціях самих. Коли ми замовляємо біль: “Іди хворобо, на води глибокі, на піски сипучі, до моря кипучі...”, коли кажемо “рай-дерево”, співаємо пісні, закликаємо весну, звертаємося до грому, до сонця, до дрібного дощу, до чорної хмари, — ми переадресовуємо своє дійство і свої почуття, і навіть те, що поза нами — в ту дійсність, яка не унаочнена видимим і простертий перед нами, — можемо сьогодні назвати її віртуальною, — вона присутня в нашій уяві. І хіба думка завжди випереджає слова? Слово є інструментом формування думки, але, вод-

ночас, і думка впливає на слово. Тобто це — незримі зв'язки, людина зберігає у слові інформацію ширшу, ніж просто значення слова. Скажімо, формули замовляння і сьогоднішні знахарі передають усно, з уст в уста, — кажуть, що слово втрачає свою силу, якщо воно зафіксоване. Отже, магія присутня тоді, коли формула вимовляється, і ці слова наділяються особливою енергією. Слово досягає ефекту “пронизування простору”. Наче вістрія стріли, слово входить до того, до кого ми апелюємо, до кого звертаємося, з ким ведемо діалог. Звертаючись до неба, до сонця, підносимо руки, — очевидно це натхнення, надихання, емоційний стан людський, немислимий поза словом. І тому природа слова сповнена загадковості. Скільки праць написано філологами, лінгвістами, структуралістами, які досліджували природу слова! А головна загадка лишається, і це можна порівняти з геном людини. Можна склонувати, можна комбінувати, але розгадати до речей не можна цієї живої клітини. Триєдиність зовнішньої, внутрішньої форми і змісту слова вкладається в напіваабстрактні, напівзримі порівняння: Бог-отець, Бог-син, Дух Святий. Дух Святий у слові присутній, але й нам дано наповнювати його. Вимовляючи “земля”, можна передати десятки відтінків цього слова й душевного свого стану. Слово — це дзеркало людське. Воно формувалося і формується

ся не один вік, так, як і людський організм. Але чого була б варта людина без мови? Чи ми мислимо людину, яка була б поза мовною сферою? І тому для мене слово, без сумніву, є Богоподібним. — це відчуття при-

ми, передаючи глибини нашої свідомості. Щоразу виникають нові комбінації, нові відтінки, — ми всі є творцями, не усвідомлюючи того. У великих пустельників, які замикали-
лись від світу, у схимників, які йшли в скити, їхні спілкування і їхні мовні формули мо-
литов були чіткими, як мантри... Вони вкла-
дали в них всю енергію, очищалися через ці
читання, вимовляння, замовляння, звер-
нення. І вони наближались до істини, до Бо-
га, до Абсолюту, до безмежжя, до Космосу.
Вони очищалися, здирали з себе буттєве
лушпиння, яке нашаровувалося. Слово бу-
дженне дуже плоске. Людина втратила б се-
бе, аби духовно не виповнювала змісту
мовленого, — слова святошні, об'ємні, зна-
чущі, багатозначні. Великий світ незримий
поза нами. І як його людина могла осягну-
ти? Тільки словом висловити. І тільки в сло-
ві вона могла його відбити, намагаючись
той великий трансцендентний зміст укласти
в це слово і зберегти його, і передати на-
щадкам. І тому ми не просто користува-
чі й зберігачі тієї великої енергії, ми повинні
тримати її в пошанівку і доходити до першо-
сущностей. Мова глибша за саму себе, як і
людина, яка переростає свою фізіологію,
переростає саму себе. Богом обрана та Бо-
гоподібна людина, як свідчать усі епоси сві-
тові, а не тільки Біблія, та першолюдина —
людина, зіпленна з глини. Тобто, земне
з'єднане з небесним. Дух, який входить у
нас — хіба це тільки повітря? Ні, це — мова,
третя складова, змістова, глибинна. Вона
поєднує й тримає зовнішню і внутрішню
форму слова. Вимовляю "земля" — ось во-
на, грудочка на корінці травини; "земля" —
поле, лани, "земля" — це вся Земля, Земна
куля. Відчуваєте? Змісти нашаровувалися,
змісти входили один в одного, як у складан-
нях, наповнювалися, зберігалися. Ось чому
володіння рідною мовою — це безкінечні
можливості осягнути всі наповнення, всі
змісти, зачерпнути потрібний тобі зміст у
належну хвилину. А чужою мовою ми корис-
туємося поверхнево, не глибинно, не сутін-
но, інформативно, плоско, буденно...

Далі буде.

КОНТРАСТНІ БАРВИ СТЕПОВОГО КРАЮ

Нотатки учасника цьогорічного Міжнародного Шевченківського свята "В сім'ї вольній, новій"

Технічний університет, Педінститут ім. Винниченка, гімназія ім. Шевченка в Олександрії, Кіровоградський колегіум, школи, музеї — скрізь письменників радо вітали й пригощали, хоча не завжди вистачало часу для повноцінного творчого спілкування (і ця традиція Шевченківських свят, якої варто позбуватися, не оминула й нинішнє).

І все ж цілком природного “чому?”, яке переслідує і гостя з-за кордону, і українця в Україні, не могли перекреслити ні божественні золоті голоси артистів, ні радість спілкування з друзями, колегами по творчості, ні цілюще повітря надвечірнього степу, підзолоченого промінням повного місяця. Чому, шануючи Пророка, йдучи його шляхами, все глибше осмлюючи його болюче, палюче, совісне слово, ми так довго йдемо до України в Україні, тієї України, за яку, власне, й віддав Шевченко своє короткотривале в часі, але багате, велике змістом життя?

На моє прохання думками про це (і не тільки) поділилися учасники свята.

Сергій ЗАКОННИКОВ, білоруський поет, лауреат Державної премії Білорусі ім. Янки Купали, української премії ім. Григорія Сковороди:

— Наші народи понад 300 ро-

ків не мали своєї державності, й це не могло не датися взнаки. Так звана “маленька людина”, а врешті більшість населення звикли до авторитаризму й диктатури. І донині ще не всі збагнули ту істину, що зміна життя на краще, визволення від рабства залежить і від кожної конкретної людини, її свідомості, усвідомленого вибору не-лукавих лідерів, участі в громадському житті. Наш народ повинен змусувати своїх зверхників служити людям. “Не народ для уряду, а уряд для народу”, — казав наш духовний провідник, повстанець за правду і свободу Кастусь Калиновський. Я побував на більшості українських Шевченківських свят і завжди з добрими чуттями приїжджаю в Україну. Цього разу привіз для краєзнавчого музею в селі Велика Северинка документальні матеріали про видатного земляка, народного письменника Білорусі Василя Бикова, котрий у тих місцях воював, був двічі поранений. Деякий час Бикова навіть вважали загинлим і викарбували його прізвисько на обеліску.

Степан ПУШИК, поет, прозаїк, лауреат Шевченківської премії (м. Івано-Франківськ):

—Українська земля ще не розмерзлася, не набрала необхідної сили після льодовикового періоду колоніальності. Вогневі чи просто

свічці патріотизму в морозі холоду й неволі не дали загаснути саможертвність членів ОУН, вояків УПА, інтелігенція, що гартувалася духовно в той чи інший період повоєнної. А Помаранчева, Національна революція, учасниками якої випало стати й нам, письменникам, засвідчила: виросло нове покоління українців, сповнене енергії борців за свободу, гідності й відваги.

Олександра ТКАЧ, (Леся Богуславець), член НСПУ (Австралія):

— У Мельбурні я веду українську радіопрограму для земляків, людей, котрі, хоча й відірвані від батьківщини, але прагнуть зберегти свою національну сутність. І дуже прикро, боляче бачити в Україні не поступ у напрямку рівноможливості, а навпаки, — якесь збайдужіння, згасання тих сподівань, що були після проголошення Незалежності. Нині настала нова обнадійлива пора. Вперше український народ обрав українську владу. Тож необхідно вимагати від неї забезпечення, як це декларує Конституція, всебічного розвитку й утвердження рідної мови в усіх сферах життя.

Петро ОСАДЧУК, поет, лауреат премій ім. Павла Тичини, Володимира Сосюри, Степана Олійника й Нобелівської (с. Нобель Рівненської обл.):

— Років десять тому в більшості шкіл Кіровограда навчання велось російською мовою, зараз — навпаки. Нині нам дуже потрібна активна державна політика в галузі національної культури, а її поки що, на жаль, немає. Про щорічне Шевченківське свято скажу так: у ньому, точніше — в його організації є риси вчорашнього, але загалом воно працює на розбудову держави.

Анатолій КРИЛОВЕЦЬ, поет, літературознавець, кандидат філологічних наук, доцент і завідувач кафедри української філології Національного університету "Острозька академія":

— Нова Україна вже народжується. Хоч і з болем та мукою. Златопільщина-Кіровоградщина теж поволі розпростує плечі. На нас дивиться Європа, нас бере за приклад Білорусь. Народ, який став символом волі, — непереможний. Можна сказати, що нині здійснилося Шевченкове пророцтво: знайдено те, що схоронили наші предки в могилі, ворогами розриті, “начетверо розкопані”, — козацький, незнищений дух свободи.

● **Василь ГЕЙ,**
письменник, заступник голови
Волинської крайової організації
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

ЗВЕРНЕННЯ до Президента Придністровської Молдавської Республіки І. М. СМІРНОВА

Вельмишановний Ігоре Миколайовичу!

Ми, українці, представники міст і районів Придністров'я, зібралися на свій з'їзд, аби створити українську Республіканську громадську культурно-просвітницьку організацію "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка.

Усім відомо, що через політичні амбіції Сталіна наш Придністровський край без згоди народу опинився за межами України. Через те десятиліттями тривали процеси денаціоналізації, забувалися українська мова, культура, традиції, звичаї та обряди. Перестали функціонувати всі українськомовні навчальні заклади. Українство Придністров'я згасало.

Тільки створення з волі народу Придністровської Молдавської Республіки дало українцям надію на відродження. Цю надію підтвердили Конституція і Закони ПМР, бо українську мову проголосили рівноправною з молдавською та російською мовами.

Але від проголошення до втілення в життя проходить чималий час і потрібні великі зусилля.

Певні успіхи ми сьогодні маємо.

Українську мову як предмет почали викладати у школах Придністров'я, створено Рибницьку середню школу та Бендерську гімназію, де всі предмети викладаються рідною мовою українців; у Тирасполі працює український теоретичний ліцей; робляться перші спроби з відкриття початкових класів із викладанням предметів українською мовою; у місті Рибниця відкрито дитячий садок для дітей українців. Ми усвідомлюємо, що подальші кроки та успіхи неможливі без тісної співпраці Держави з громадськістю.

Мета створення "Просвіти" — об'єднання зусиль усіх свідомих українців для відродження й розвитку своєї культури, рідної мови, національної свідомості та духовності, налагодження міцних зв'язків із етнічною Батьківщиною — Україною для піднесення добробуту народу Придністров'я.

Одне з головних завдань Республіканської організації "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка власною діяльністю утверджувати в суспільстві принципи демократичної держави, духовних і культурних цінностей, всебічної підтримки національного виробника як головних фундаментальних засад будівництва економічно сильною та духовно й культурно багатію Придністровської держави.

Просвітяни й українська інтелігенція Придністров'я звертаються до Вас, шановний Ігоре Миколайовичу, як до Глави Держави, Гаранта Конституції ПМР зробити подальші державні кроки для відродження українства Придністров'я, головними з яких могли б бути:

- 1) адаптація освітніх стандартів українських навчальних закладів Придністров'я до освітніх стандартів України;
- 2) виділення необхідного приміщення для відкриття українського інформаційно-культурного центру у місті Тирасполь;
- 3) відкриття українського інституту в складі Придністровського державного університету ім. Т. Г. Шевченка;
- 4) відкриття українських дитячих садків і шкіл у кожному населеному пункті, де компактно проживають українці;
- 5) виділення приміщення під магазин української книги в місті Тирасполь;
- 6) збільшення ефірного часу передач українською мовою державних теле- та радіоканалів ПМР;
- 7) поширення ретрансляції телепрограм першого українського каналу на всю територію Придністров'я;
- 8) допомога в створенні "Українських Домів" у містах ПМР;
- 9) підтримка діяльності Республіканської громадської організації "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка;
- 10) підтримка проекту створення української Церкви та виділення для цього приміщення;
- 11) створення реєстру пам'яток української історії й культури та їхнє збереження на теренах Придністров'я.

Прийнято на установчому з'їзді Республіканської громадської організації "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка 14 травня 2005 року, м. Тирасполь

Володимир БОДНАР,
голова Республіканської громадської організації "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка

НА ДВОХ БЕРЕГАХ ДНІСТРА

НОТАТКИ НЕБАЙДУЖОГО

137-ий рік "Просвіта" ім. Тараса Шевченка живе, працює і творить для українства. Найскладніші, часом трагічні, зміни в історії українського народу ні на мить не зупиняли національно-оберігаючої місії цієї найдавнішої громадської організації. У бездержавницькі часи вона була головним пристанищем для народу, його інтелігентної верстви, захищаючи й розвиваючи українську мову, культуру, історію, традиції, обстоюючи ідеали національної свободи. Виховання в нації поваги до власного "Я" — ось та найзначиміша цінність, яка характеризує діяльність "Просвіти" у всеукраїнському масштабі. Саме тому впродовж XIX—XX століть у її чільних рядах — видатні постаті української культури, мистецтва, науки, політики. Вони усвідомлювали, що в умовах русифікації, колонізації, румунізації, мадяризації, онімечування українства спасінням для народу було його національне виховання, розвиток його природо- й культуровідповідності.

Праця просвітян, їхня одержимість і безкорисливість нагадувала життєдайність слова і діла Г. Сковороди, який зазначав, що не варто жаліти рук, а вдарити кресалом, викресати вогонь у себе вдома, а не ходити по чужих хатах, вклоняючись і випрошувати вогню. Бо й справді важко знайти, пам'ятаючи шевченкову філософію, — свою правду в чужій хаті.

Такі цінності стали універсальними для українства на материзні й за її межами. На їхній основі українці об'єднувалися, консолідували себе, формуючи цілісність великої нації. Саме тому ідеали "Просвіти" зрозумілі нашим співвітчизникам у різних кутках світу. Нещодавно я відчув ці настрої, побувавши на першому установчому з'їзді "Просвіти" ім. Т. Шевченка в Придністров'ї, на цій такій близькій і рідній для кожного українця, як і на такій далекій, на жаль, землі. Що спонукало придністровців повертати до "Просвіти"? Очевидно, вічне прагнення до утвердження української національної ідеї, почуття єдності з великою Україною, необхідність збереження національної ідентичності, забезпечення соціального прогресу через рідну мову, культуру, історію, науку, церкву, традицію. Адже негативні тенденції щодо етнокультурного розвитку українців Придністров'я стали реальністю. Якщо в минулому столітті на цій території кожен другий був українцем, то зараз наші співвітчизники перетворилися де-факто в дискриміновану національну меншину, — причому на своїх етнічних землях. Мова нині не йде про ревізію європейських домовленостей і реалій щодо кордонів, але конче потрібно об'єктивно оцінити те, що відбувається тут із позиції інтересів

українського громадянина, його національно-культурних прав. Зважати слід на те, що в Придністров'ї проживає чверть мільйона наших співвітчизників, серед яких більше 60 тис. мають громадянство України.

Тому 14 травня ц. р. на з'їзді "Просвіти" ім. Т. Шевченка в Тирасполі, делегатами якого були 138 представників із Придністров'я, відбувалася гостра й зацікавлена розмова про подальшу перспективу національно-культурного й духовного розвитку українства. Педагоги, науковці, лікарі, підприємці, пенсіонери, об'єднавшись навколо "Просвіти", мають надію, що їм вдасться зупинити денаціоналізаційні, щодо українців, процеси, розпочати національне відродження в багатьох життєво важливих сферах. Мені доводилося останніми роками часто бувати в цьому регіоні на різних заходах. Але я ніколи не чув такої відкритої, по-громадянському мужньої розмови. Причини цього? Напевно, відчувається вплив політичних змін в Україні, ріст національної свідомості придністровських українців, дедалі більша потреба в задоволенні прав людини, становленні громадянського суспільства.

Справедливо, що, захищаючи своє право бути українцями, практично всі виступаючи на з'їзді апелювали до місцевої влади (представників якої не було) та до державних інституцій України.

У першому випадку вважаю, що відсутність Тираспольської влади, її намагання зашкодити створенню громадської просвітницької організації, спроби розколоти й послабити український чинник у Придністров'ї — хибний крок. Нагадаю, що "Просвіта" створюється не на ґрунті антитези — боротися проти когось і чогось, а на гуманній тезі — працювати для українського відродження, відстоювати свої національно-культурні права. Переконали, що це буде одночасно й дійовим чинником стабілізації ситуації у Придністров'ї, кращим ніж приїзди радикальних груп Алкніса й Жириновського, які облюбували цю територію, розглядаючи її в контексті "Острівної психології" Калінінграда.

Щодо звернень до України, то вони логічні, оскільки стаття 12 Конституції зобов'язує нас дбати про задоволення потреб українців, які проживають поза межами держави. У зв'язку з цим на з'їзді прийнято звернення до Президента України В. Ющенка з надією на конкретну допомогу, яка досі ніколи не була суттєвою та оптимальною з боку нашої держави. Цікаво, що делегати підтримали програму семи кроків В. Ющенка щодо врегулювання придністровської проблеми.

Очевидно, що делегати, рівень освіченості яких достатньо високий, добре розуміли, що невизначений статус ПМР дуже ускладнює стосунки з Україною. Але ще краще вони усвідомлювали те, що там, де це важко

здається державним структурам, повинні працювати громадянські, науково-освітні, бізнесові. І цю нішу здатна ефективно заповнити "Просвіта".

Серед безлічі проблем, які нагромадилися в Придністров'ї за останні десятиріччя, особливу тривогу викликають: мова, рідна школа, церква. І це природно, адже життя будь-якого народу завжди залежало від рівня збереження мови й віри. І якщо Україна, у своєму бездержавному статусі, не змогла впливати на захист найголовніших символів нації, то зараз вона мусить компенсувати це потроєною загальносуспільною енергією. Інакше ми не зрозуміли, що посягнуто на життя нації. У кулуарах з'їзду в зв'язку з цим згадувалися слова нашого видатного співвітчизника К. Ушинського: "Якщо людська душа здригається перед вбивством недовговічної людини, то що вона повинна відчувати, коли посягають на життя багатовікової історичної особистості народу,

їхні діти не навчаються рідною мовою. Але чому ж тоді дітей-українців вчать чужою? Жоден європейський політико-правовий, освітній документи чи принцип педагогіки не сповідує такої наруги над народом. А тут, прикриваючись полікультурністю, при мовчазній бездіяльності України, твориться мовний етноцид та безкультурність до людини. Чому в кожному українському селі працює тільки російська школа?

Тому важливо, що вперше на такому зібранні одностайно прийняли звернення до Президента ПМР І. Смірнова щодо функціонування в кожному населеному пункті, де проживають українці, рідномовного навчально-виховного закладу.

Один із виступаючих — підприємець, власник невеличкої крамниці з болем говорив про те, що не бачить перспектив для свого сина, який навчається в 5-му класі. Як можна відчувати себе українцем, коли немає української школи; закрито єдину українську церкву, що позбавило гро-

Робочий момент з'їзду

цього найвизначнішого творіння Божого на землі".

Всеукраїнська організація "Просвіта" ім. Т. Шевченка, українська держава, українські політичні партії та інтелігенція мусять також здригнутися, що поруч із політичними кордонами України відбулося антигуманне, антидемократичне, історично несправедливе дійство. Ще недавно в Придністров'ї функціонувало 85 українських шкіл, а сьогодні 2 — у Бендерах і Рибниці, та українські класи в Тирасполі, Слободзеї, Кам'янці, Окниці; що лише 2 % дітей виховуються у дошкільних закладах українською; що за 15 років Тираспольський держуніверситет ім. Т. Г. Шевченка перетворився в "російський університет"; що в школах і університеті молодь вивчає не історію України, а "Історію Отечества", бо навчальні програми переведені на освітні стандарти Росії; що не готуються педагогічні кадри, які б могли викладати навчальні дисципліни українською; що на всій території немає жодного магазину української книги; що українську газету в Придністров'ї важче дістати, ніж найважчий наркотик чи рідкісну контрабанду; що в Придністров'ї розповсюджено частково лише телепередачі одного українського каналу, а в Бендерах його мають змогу дивитися тільки мешканці частини міста і т. ін.

Тому гостро й логічно ставилося питання до відсутніх на з'їзді придністровських можновладців: "Якщо за Конституцією ПМР українська, молдавська і російська мови визnano офіційними й рівноправними, то чому така політика щодо української"? Ніхто не може навіть припустити, що там, де живуть росіяни чи молдаване,

маду духовного спілкування українською мовою; коли не можна знайти свою історію, а І. Мазепа, С. Петлюра, С. Бандера, М. Грушевський, визвольні зв'язки українського народу — залишаються для нас закритою темою; недоступні також українське кіно і книга. Науковці держуніверситету запропонували створити український факультет, де б готували українськомовних фахівців математики, фізики, хімії, біології, інформатики, систему виховних заходів щодо вшанування державних і національних символів України. Прикро, адже навіть поодинокі філіали від навчальних закладів України, які відкривалися в Придністров'ї, зокрема від МАУПу, здійснюють викладання неукраїнською. Варто відзначити, що українським духом була просякнута вся робота й атмосфера просвітнянського з'їзду в Тирасполі. Портрет Т. Шевченка й вишиті рушники, оголошення патріотичного привітання до учасників форуму голови Всеукраїнського об'єднання "Просвіта" ім. Т. Шевченка Павла Мовчана, художнє українське слово на концерті, палкі виступи делегатів про свою Вітчизну — Україну.

Розпочинався і завершувався з'їзд виконанням Гімну України, з використанням державного Прапора. Але цим не вгамувати спраги сотень наших співвітчизників у Придністров'ї, які потребують історичної правди, справедливості, пізнання культури свого народу, почуття особистості і національної гідності. Це робота для всіх, для кожного дня. Вона — постійне випробування й щоденний племісцит на совість і щире ставлення до української ідеї для нас в Україні і,

“Якщо людська душа здригається перед вбивством недовговічної людини, то що вона повинна відчувати, коли посягають на життя багатовікової історичної особистості народу, цього найвизначнішого творіння Божого на землі”.

К. Ушинський

особливо, для наших братів, хто живе на берегах Дністра.

Центром єднання українців Придністров'я, місцем, де формувалася б система ідей і завдань із культурного, освітнього відродження, співпраці з Україною в різних сферах — від навчання дітей у вніз України до ділових економічних контактів, мав би стати Український культурний дім. Це також одна з вимог делегатів з'їзду. Адже тут відповідальні працівники консульства могли б проводити прийом відвідувачів, які бажають отримати українське громадянство (на черзі близько 16 тис. осіб). Хоча для консульської роботи найкращий варіант відкриття українського представництва в Тирасполі.

На часі відкриття у Тирасполі, Бендерах громадської приймальні народних депутатів України. Адже тут невирішеною залишається проблема роботи з виборцями. Близько 60 тис. громадян України потребують свого законного права звертатися до депутатів Верховної Ради, яких вони обирали в 2002 році.

До речі, Росія для своїх громадян (і не тільки) таку політичну інституцію вже давно відкрила. Ми ж очікуємо нових виборів, щоб укотире проексплуатувати придністровських українців для особистих, а не національних інтересів. Що ж, такою є гірка правда про нинішню ситуацію в Придністров'ї.

Для тамтешніх українців надважливо бути єдиними в захисті своїх прав і розвитку національної культури, щоб не витратити енергії на взаємопоборювання.

Для дипломатичних служб слід виробити такі оптимальні підходи, враховуючи складну політичну ситуацію, які б за допомогою державних структур України, громадянських і політичних організацій посилювали український чинник у цьому регіоні як основу стабільності й національного відродження. Позитивно, що українські дипломати (двоє перших секретарів посольства України в Молдові) брали участь у роботі з'їзду "Просвіти". Це добрий знак нинішньої влади.

Українській владі слід розробити дійову програму відповідно до вимог Конституції, — щоб захистити і зберегти національну ідентичність українців Придністров'я, — у сферах освіти, культури, науки, інформації, підприємництва, підготовки кадрів, надання громадянства, безпеки і прав людини.

Політичним партіям, громадським організаціям, передусім, "Просвіті" ім. Т. Шевченка, які сповітують українську національну ідею, необхідно активніше залучитися до спільної роботи на конкретних ділянках. Там, де не зможе Українська держава, там повинна підставити своє плече українська громада.

Такі післяз'їздовські міркування щодо окремих проблем і нагальних завдань із розвитку української справи в Придністров'ї.

Але ніщо з нічого не буває. Необхідна важка громадська й державна праця здатних і небаждужих. Без неї наші співвітчизники по обох берегах Дністра не зможуть йти вперед, не зможуть навіть залишатися на одному місці — бо йтимуть назад. Серце, розум і душа чесної української людини, її воля і діяння потребують найголовнішого — зберегти моральне, інтелектуальне, національне для всього українства, бо лише це слугує істині, добру й красі.

Цими помислами й надіями завершився з'їзд для просвітян, які прибули з Тирасполя і Кам'янки, Бендер і Дністровська, Григоріополь і Слободзеї, для новообраної ради і голови "Просвіти" ім. Т. Шевченка В. Боднара.

Побажаємо усім нам доброї дороги. Разом!

● **Георгій ФІЛІПЧУК**

ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В. А. ЮЩЕНКА

Вельмишановний Вікторе Андрійовичу!

Ми, українці, представники міст і районів Придністров'я, зібравшись на свій з'їзд, аби створити українську Республіканську громадську культурно-просвітницьку організацію "Просвіта", передусім, висловлюємо щире задоволення здійсненням віковичної мети українського народу — Українська Держава стала справді незалежною. Помаранчева революція, що відбулася минулого року в Україні, та всенародне обрання Вас Президентом нашої Батьківщини дає нам віру й надію на утвердження, всебічний розвиток і процвітання України як суверенної, незалежної, демократичної європейської держави.

Із недоброї волі Сталіна свого часу ми опинилися, без нашої на те згоди, за межами батьківщини. Сьогодні в Придністров'ї проживає більше ніж 250 тисяч етнічних українців, понад 65 тисяч із яких уже мають громадянство України. Десятиліттями тривали процеси денационалізації: забуваються українська мова, культура, традиції, звичаї та обряди. Ми залишилися без української Церкви. Із великими труднощами нам удавалося підтримувати вивчення української мови в деяких навчальних закладах. Водночас, є в українців Придністров'я і успіхи. У містах Рибниця й Бендери — існують єдині на все Придністров'я — дві школи, в яких усі предмети викладаються українською мовою.

Невизнаність та невизначеність майбутнього нашого краю створює майже нездоланні перешкоди для піднесення культури українців Придністров'я, їх майбутнього життя у сучасному світі. Вважаємо, що настав час для повноцінного національного відродження українців, яке сьогодні неможливе без підтримки з боку незалежної Української Держави.

З огляду на сьогоднішню ситуацію, звертаємося до Вас, вельмишановний Вікторе Андрійовичу, як до Президента України і як до єдиного політичного діяча такого рівня, що спроможний і уповноважений зрозуміти нас і допомогти нам.

Перші кроки в напрямку до надання такої допомоги Ви здійснили, коли запропонували власний план врегулювання конфлікту між Молдовою та Придністров'ям, головною складовою частиною якого є процес демократизації всього регіону.

Але цього недостатньо. Уже сьогодні потрібні конкретні практичні дії, головні з яких бачимо в тому, щоб:

1) допомогти в адаптації освітніх стандартів українських навчальних закладів Придністров'я до освітніх стандартів України;

2) відкрити філії державних вищих навчальних закладів України в Придністров'ї;

3) виділяти спеціальну квоту в кількості 150—200 бюджетних місць щорічно випускникам українських шкіл Придністров'я для отримання вищої професійної освіти в Україні;

4) забезпечити трансляцію на території нашого регіону українських програм теле- та радіомовлення;

5) прийняти рішення про визнання документів про освіту та інших документів, які видаються повноважними органами Придністров'я;

6) надати гуманітарну допомогу для комплектації дитячих садків, шкіл, гімназій, професійних навчальних закладів, районних бібліотек українськомовними підручниками, посібниками, методичною та художньою літературою, іншими дидактичними матеріалами та обладнанням. Дати вказівку обласним державним адміністраціям прилеглих до Придністров'я регіонів щодо налагодження співпраці в гуманітарно-освітній галузі, встановлення шефства над українськими навчальними закладами, партнерських зв'язків між містами й районами;

7) відкрити український інформаційно-культурний центр у місті Тирасполь;

8) допомогти відкрити "Дому української культури" в містах Придністров'я;

9) залучити українських науковців для створення реєстру пам'яток української історії та культури, розробити програму їхньої консервації та збереження на теренах Придністров'я;

10) відкрити Генеральне консульство України в нашому регіоні;

11) підтримати Республіканську громадську організацію "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка;

12) організувати гастролі та виступи перед українцями регіону художніх колективів, діячів культури та мистецтва;

13) у межах діючої державної програми підтримки української діаспори виділити в окремий напрямок підтримку українства Придністровського краю.

Плекаємо надію, що наш голос почуєте Ви та ненька Україна, і ми не відчуватимемо себе відірваними від нашої Батьківщини, гордо і свідомо будемо нести звання українця.

СЛАВА УКРАЇНІ!
Прийнято на установчому з'їзді Республіканської громадської організації "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка 14 травня 2005 року, м. Тирасполь

Володимир БОДНАР,
голова Республіканської громадської організації "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка

ПРОФЕСІЯ — ЖУРНАЛІСТ

Хтось зневажливо називає їх "журналогами". Хтось — "четвертою владою". Вони формують громадську думку і дають оцінку суспільно-значущим подіям. Одні беззаперечно довіряють їм, інші бояться й відверто ненавидять. Їх залякують, переслідують або просто намагаються "купити". Але все це для них — лише частина професії. 6 червня "лицарі пера й диктофона" — працівники друкованих і електронних ЗМІ — святкують День журналіста.

У сучасному інформаційному суспільстві журналістика стає чимраз престижнішою, але й усе ризикованішою професією. Під час виконання службових обов'язків журналісти гинуть не лише у "гарячих точках", а й у мирних країнах, де тривають криваві "цивільні війни за демократію". Тільки в Україні досі залишаються нерозкритими гучні резонансні вбивства Георгія Гонгадзе та Ігоря Александрова. А страшна статистика загиблих чи зниклих безвісти працівників преси невпинно зростає. На видання, що критикують дії влади, подають до суду. Аналітикам і політичним оглядачам усе частіше накидають нові позови. Відсутність належної правової бази та закону про соціальний захист журналістів тільки погіршує ситуацію. Проте цього року необхідні поправки до законодавства України все-таки будуть внесені. Підставою для цього стало рішення Європейського суду. Після президентської кампанії 1999 року незадоволені критикою політики почали масштабну акцію проти газети "День". Але в березні цього року вищий судовий орган Європи ухвалив вердикт на користь української газети.

Здобуваючи інформацію, журналісти щодня ризикують своїм життям і ковають по гострому лезу бритви: між суспільством і владою. На них увесь час намагаються тиснути, та залишатися на сторожі громадських інтересів — їхній єдиний обов'язок. Дотримуватися принципів журналістської етики — єдиний закон.

Журналістику називають "сторожовим собакою демократії", "другою найдавнішою професією" й особливим способом мислення... Але для людей, що з-поміж тисяч інших обирають собі саме це заняття, журналістика — сенс життя!

Напередодні святкування Дня журналіста у вітчизняному центрі фахової освіти — Інституті журналістики КНУ ім. Т. Шевченка — відбувається традиційна зустріч випускників. Грандіозний фестиваль "Журналістська весна: кольори свободи". Колишні студенти, а нині працюючі представники "четвертої влади", приїждять у свою Альма-матер поділитися досвідом і побачитися з давніми друзями. Серед них — відомі репортери, телеведучі, керівники прес-служб. Про тягар свободи й соціальної відповідальності ці люди знають не з книжок. Свобода слова — принцип їхньої діяльності, відповідальність — частина професії.

Дані соціологічних опитувань стверджують, що за рівнем довіри населення ЗМІ поступаються лише інституту Церкви.

Журналістика — могутня влада. Влада, яка діє навіть тоді, коли на три попередні надій уже ніхто не покладає!

УСЛІД ПОДІЇ

Зустріч із Ларисою Івшіною. Майстер показує "клас"

До Інституту журналістики на щорічне свято під назвою "Журналістська весна" завітали не лише журналісти, а й представники не менш творчих професій, — естрадні виконавці, музиканти... Одним словом — богема.

Бути творчим — бути залежним. Залежним від натхнення, настрою, емоцій... Поряд із тим почуватися творчо означає мислити вільно, поводитися неорднано, жити за своїми правилами й "заморочками"... Чи це не свобода? Постає питання, чому ж тоді в людині творчій поєднуються два протилежні стани — залежність і свобода? Напевно, тому, що є ще й третя, найсуттєвіша й вирішальна річ, що визначає долю людини, — це право на вибір!!! Вибирай: залежати чи бути вільним...

Святослав Вакарчук зізнається: "Коли я був фізиком, я зробив найвільніший свій крок — став музикантом...". Він вибрав — і він щасливий. Продовжуючи тему, лідер гурту "Океан Ельзи" запевняє, що залежати можна від людей і від самого себе. Останнє — найбільша небезпека, бо немає нічого важливішого, ніж внутрішня свобода людини. Вона визначальна. "Можна бути зовні не вільним, але якщо ти внутрішньо вільна людина, ти найщасливіший", — наголошує співак.

Лідер гурту "Тартак". **Сашко Положинський**: "Свобода полягає в тому, що кожна людина має можливість вибору... кожна людина сама собі обмежує свободу..." Співак вільний, живе "заморочками", намагаючись дізнатися, чи має щось спільне з Месією у своїй загадковій 33 роки... Чи це не справжнє щастя, коли душа керує тобою, а не навпаки?..

У співачки **Крихітки Цахес**, як у будь-якої "вільно-творчої" особистості з цього приводу власна думка. Романтично, але й впевнено вона зазначає: "Свобода ЖІНКИ в тому, що вона найвільніша... Жінка вирішує, куди піде світ". Свобода є невід'ємною частинкою любові, вони злиті в єдине. "Ми (жінки) сильні, тому що ви — чоловіки — нас кохаєте..." — усміхаючись, промовляє співачка.

Де ж межа свободи й залежності? Це не питання на іспит, це лише роздуми перед життєвим вибором кожної молоді творчої (й не дуже) людини, яка усвідомлює унікальну можливість ЖИТИ, ТВОРИТИ, КОХАТИ...

● **Олена МОРОЗОВА, Каріна ВОСТРЯКОВА**

ПОСТАТЬ

Микола Михайлович Стасюк народився в Катеринославі 4(16) травня 1885 року як дворянин Микола Стасюков (згодом він українізує своє прізвище і стане Стасюком). Як і батько, навчався в Катеринославському реальному училищі. У 1902 році подався до Петербурга і вступив до гірничого інституту. Пристав до Української громади, прилучився до підпільного студентського руху. Встановив листовий контакт із Борисом Грінченком. Як багато студентів того часу, Микола Стасюк був “хворий” революцією 1905 року і намагався прислужитися упослідженому народові.

11 грудня 1905 року відбувається губернський з’їзд у Катеринославі. На ньому обирають губернський комітет Селянської спілки з представників повітів та кількох міських інтелігентів. Серед останніх назвали і Миколу Стасюка. Правда, губернському комітетові вести відкрити роботу вже не довелося, і він перетворився на нелегальний організуючий центр. Як такий, поповнений кооптацією, він провадив роботу і в 1906—1908 роках. Брав участь в організації виборів по селянській курії до Першої, Другої та Третьої Державної Думи Росії.

Як же утворювалися комітети Селянської спілки? Відбувалося це традиційно у такий спосіб. Організатори скликали спочатку невеликі збори, звичайно в школі, а часом викривувалися хрестини. На зборах читали газети, де було вміщено замітки про організацію в інших місцях комітетів Селянської спілки. При цьому роз’яснювали платформу нової організації. Потім відбувалися й ширші зібрання, після чого скликався схід, на якому виносили ухвалу з постановою про заснування комітету.

Це була не просто легалізація Селянської спілки. Від моменту обрання такого комітету влада в селі фактично переходила в його руки. І староста або ставав його виконавцем, або, у разі непокори, його заміняли новою особою. “Комітети Селянської спілки, — відзначав Микола Стасюк, — за своїми функціями близько підходили до типу сільських ревкомів 1919—1920 років”.

Реакція, яка наступила після першої селянської революції, змела організацію Селянської спілки. Були спроби створити нелегальну організацію Селянської спілки, та вони зазнали поразки. Знов Селянська спілка відродилася в Україні після Лютневої революції 1917-го.

А в лютому 1908 року в Катеринославі відбувся суд над найактивнішими учасниками та керівниками Селянської спілки. Серед засуджених був і Микола Стасюк. Звіт із процесу був уміщений на сторінках редагованого Оленою Пчілкою київського часопису “Рідний край”.

Харківська судова палата, ро-

...ЙОГО ПЕРЕСЛІДУВАЛИ ВСІ РЕЖИМИ

ДО 120-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ СТАСЮКА

4(16) травня виповнилося 120 років із дня народження Миколи Стасюка — одного з чільних діячів національної революції в Україні, члена першого українського уряду, генерального секретаря харчових справ. Спільно з С. Петлюрою, В. Винниченком, С. Єфремовим та їхніми колегами ніс він на своїх плечах тягар розбудови незалежної української держави. Цього ж року виокругилися ще дві дати — 100-річчя від початку селянської революції 1905—1907 років в Україні та 100-річчя виникнення в Катеринославській губернії Селянської Спілки.

зібравши в Катеринославі цю справу, винесла вирок: сімох звинувачених засуджено до відбування ув’язнення — Строменка на 5 місяців і 18 днів, Григорія і Павла Павликів — на 7 місяців, Куличенка — на 5 місяців, Стасюка, Різюнова і Баришпольського — на 8 місяців. Усім їм було зараховано той час, що вони сиділи до процесу в тюрмі, прав не позбавлено нікого.

23 звинувачених за недостатністю жодних доказів виправдано.

“Виправдані обнімалися між собою й з обвинуваченими, говорячи їм: “Ви за нас страждаєте”. Дехто плакав. Після скінчення справи в суді всі, що були вже одпущені на волю, пішли в гостиницю Континенталь, щоб там ушанувати оборонців (адвокатів — М. Ч.). У той же вечір всі зібрані зложили поміж себе жертву на пам’ятник Шевченкові. Під час переправи судового розбору знялися гуртом у фотографії Киватницького”.

У списку виправданих ми натрапляємо на прізвище Носаненка. Це лощман, який жив у Микільському-на-Дніпрі і проводив судна через дніпрові пороги. У його нащадків нам вдалося випадково натрапити на фотографію, згадану в тексті часопису “Рідний край”. Отже, на ній увічнені виправдані в лютому 1908-го у справі Селянської спілки на Катеринославщині.

А доля Миколи Стасюка? Після арештів і тюрми воля його не була зломлена. “Порядна, чесна, щиро віддана справі людина” — так охарактеризував його Олександр Лотоцький, який добре знав Миколу по Петербургу. За революцією Миколі Михайловичу ніколи було закінчити вищої освіти. Так вічним студентом він і залишався.

У Національній бібліотеці імені В. Вернадського збереглося кілька листів Стасюка до Бориса Грінченка. Вони свідчать про те, як щиро він переймався розповсюдженням на Катеринославщині перших українських часописів, які тоді стали виходити, і про його участь у революційних подіях на селі. Влітку 1910-го Микола Стасюк разом з іншими просвітянами завідує прода-

жем українських книжок на обласній виставці в Катеринославі. 3-го жовтня 1910 року він одружився з Марією Іванівною Шевченко, слухачкою Київського комерційного інституту, яка народила йому трьох дітей — хлопчика Марка і двох дівчаток — Регіну й Галину.

10 травня того ж 1910 року Микола Стасюкові довелося виступати від імені петербурзького студентства на похороні Бориса Грінченка.

М. Стасюк підготував і видав низку праць із питань кооперації в Україні — “Автономія і розвиток продуктивних сил на Україні” (1907), “Економічні відносини України із Великоросією і Польщею” (1911), “Еміграція та її значення в економічному житті України” (1912). Перед революцією Микола Стасюк працює під орудою видатного українського кооператора Христофора Барановського як інструктор кредитної кооперації на Київщині.

Під час національної революції Микола Стасюк — у вирі подій. На засіданні Центральної Ради 15 березня 1917 року його затвердили промовцем на мітингах під час української національної конференції 19 березня того року. Виступаючи на одному з мітингів, Стасюк звернувся до українців із закликом “стерти в пам’яті і з п’єдесталу монумента Хмельницькому слова “волимо під царя московського”.

15 червня 1917 року він входить до складу першого Генерального секретаріату Української Центральної Ради як генеральний секретар (міністр) харчових справ. Цю посаду він обіймав в уряді Володимира Винниченка до серпня. Відомий український політичний діяч, кооператор і публіцист Микола Ковалевський (1892—1957) у книзі спогадів “Приджерелах боротьби” писав, що з усіх членів уряду Микола Стасюк “мав найменш “міністерський” вигляд. Це була людина досить висока на зріст, сильною будови, зі скуюдженим чорним волоссям, яке було досить рідким і з якого виглядала велика лисина. З-під густих чорних брів іскрилися темнокорі очі, що надавали широкому обличчю дуже живий колорит експансивної і дина-

мічної натури. Микола Стасюк був дуже неврівноважений і брав кожну справу дуже близько до серця, не визнаючи холодного підпорядкування справ певному поділу відповідно до їх значення. Висновки він робив дуже швидко і не завжди ці висновки були вірні. На свій зовнішній вигляд він не звертав жодної уваги, одяг його був занедбаний і в цій справі на нього ніяк не можна було вплинути.

Микола Стасюк був один з найвидатніших провідників Всеукраїнської Селянської Спілки. У селянській і кооперативній праці він був першорядним організатором. Проте кооперативні методи мало надавалися для праці в уряді. Великою позитивною рисою Миколи Стасюка була його здібність передбачати плани ворожих нам російських груп і партій. У багатьох справах він перший сигналізував про наміри російського командування на Південно-Західному фронті або про плани петроградського Тимчасового уряду, скеровані проти України. Ця інтуїція і здібність передбачати були надзвичайно корисними для нашої справи”.

Чи варто після цього дивуватися, що саме Микола Стасюк із його темпераментом 17 грудня 1917 року перешкодив В. Затонському відкрити з’їзд Рад у Купецькому зібранні в Києві?

Після того, як в Україні у 1918 році стався гетьманський переворот, Стасюк повернувся до кооперативної діяльності. Під його керівництвом у Києві було організовано “Книгоспілку” — видавництво, яке публікувало літературні твори, наукову літературу і шкільні підручники.

Теплий спомин про Стасюка лишив Левко Чикаленко, з яким доводилося разом переживати злигодні громадянської війни й подолати чимало кілометрів.

У 1920-их роках Стасюк повернувся до Харкова, до родини і працював у галузі кооперації. 1930 року його заарештовано і засуджено більшовиками на десять років. Ув’язнення відбував, зокрема на лісопосовалі в Карелії та на “Біломорканалі”. Перед Другою світовою війною мешкає в Маріуполі, де йому дозволили сторожувати у міському саду. Напевне, тоді він дізнався про те, що 1937 року була страчена його дорога дружина Марія — талановита журналістка та обдарована особистість. Вона працювала в дніпропетровській обласній газеті “Зоря”, аж доки після “сигналу” з московського часопису “Большевистская печать” її 1934 року не “вичистили” звідти. Влаштувалася на роботу в журнальчик “Театр і глядач”, звідки її й забрано енкаведистами в 1937-му і невдовзі розстріляно як дружину “петлюрівського міністра”.

Сам Микола Стасюк із відходом восени 1941 року з Маріуполя більшовиків виходить із затінку. Вже 10 листопада 1941 року підписує “Маріупольську газету” як її відповідальний редактор. Він же — один із організаторів відродженої в Маріуполі “Просвіти”, де він — заступник голови. То були легальні

форми роботи. А Стасюк же був ще одним із організаторів і керівників самостійницького підпілля. У роки окупації в місті діяла досить сильна антифашистська організація націоналістичного спрямування. Її гасло: “Смерть Гітлеру! Смерть Сталіну!” За спогадами Євгена Стахіва, маріупольська група оунівців була найсильнішою.

У серпні 1942 року Стасюк на одному з засідань “Просвіти” читав уривки зі своєї книжки спогадів “На межі божевілья”, яка мала вийти окремим виданням у Маріуполі. Напевне, видання так і не було здійснене. Від 21 серпня того року газета впродовж двох місяців друкувала уривки з книжки Стасюка про його десятирічні поневіряння в нетрях ГУЛАГу. Слава Богу, вціліли бодай ці уривки, на підставі яких скомпоновано книжечку Миколи Стасюка, що її зараз, до 120-річчя з дня його народження має видати видавничий центр “Просвіта” у Києві. Адже Стасюк одним із перших описав в українській літературі пережити в лабетах чекістів.

Микола Михайлович був заарештований гестапо разом з іншими керівниками підпільної антифашистської організації ОУН. Він мав загинути. Але сталося диво. Був прорив червоної армії в районі Красноармійська і станції Гришине і нацисти в паніці почали евакуювати заарештованих у Маріуполі. Дорогою Стасюкові і його побратимові, акторові й голові “Просвіти” Андрію Авраменкові-Іррю вдалося втекти. Вони подалися в Широке на Січеславщині. Авраменко залишився в себе дома (за ним потім прийдуть визволителі), а Стасюк подався назад у Маріуполь. На цьому сліди його в 1943 році губляться. Можливо, він загинув саме того року.

...Якщо ви розгорнете будь-який довідник чи енциклопедію (звісно, не радянську, де його бути не могло), то скрізь проти прізвища Миколи Стасюка стоїть: роки життя невідомі. Це стосується і виданого 1998 року в Києві солідного довідника “Діячі Української Центральної Ради”. Авторів цих рядків нещодавно вдалося через петербурзькі архіви встановити істину. Відтепер ми знаємо точну дату його народження (яку потверджено й січеславськими архівами) та приблизну дату смерті.

Тож згадаймо в ці дні Людину, котрій дісталися аж ніяк не сприятливі обставини життя. Йому довелося воювати з усіма окупаційними режимами в Україні — спершу з царським, потім із більшовицьким і нацистським. Східняк Стасюков піднявся врівень зі своїм часом і без остраху кидав йому виклик.

Хай його приклад надихає нас, сьогоднішніх, допомагає долати зневіру й впевнено дивитися в майбуття України. За неї Микола Стасюк — в’язень царських, радянських і нацистських катівень — свідомо віддав своє життя.

● **Микола ЧАБАН**, член Національної спілки письменників України, м. Дніпропетровськ

ВАСИЛЬ ЧАПЛЕНКО ПОВЕРТАЄТЬСЯ

У центрі Дніпропетровська, на проспекті К. Маркса, 104 урочисто відкрито меморіальну дошку на честь українського письменника й науковця Василя Чапленка (1900—1990). У далеких 1930—1931 роках тут був робітфак Металургійного інституту, де викладав Василь Кирилович.

Право відкрити меморіальну дошку було надано голові обласної письменницької організації Лесі Степовичці й заслуженому архітектору України Володимиру Положію, який разом зі скульптором Володимиром Гончаровим розробили проект цієї дошки. На урочистості виступили начальник міського управління культури Валентина Бойко, професор юридичної академії Анатолій Поповський, доцент національного держуніверситету Інна Мамчик, племінник письменника Анатолій Чапля, науковий співробітник музею “Літературне Придніпров’я” Ірина Мазуренко, краєзнавець Михайло Рябцев та інші. Вони говорили про літературний, лінгвістичний та літературознавчий доробок письменника-земляка. Народившись у степовому селі Миколаївка Новомосковського району, він учителював у рідному селі і в Юр’івці, здобував вищу освіту в Дніпропетровську і під керівництвом профе-

сора Петра Єфремова писав дисертацію. Але семимісячний арешт і переслідування змусили письменника виїхати спочатку до Середньої Азії, а потім і в еміграцію на Захід — Німеччину і США, де він і помер.

На Заході вийшли основні його твори, серед яких один із найпомітніших — роман “Чорноморці” про поселення запорожців на Кубані, тетралогія про події національно-визвольної революції на Придніпров’ї, повість “Люди в тенетах” про життя в Україні наприкінці 1920-их років, п’єса “Чий злочин?” про голодомор 1933 року та багато інших творів. На жаль, усе це виходило на Заході, і хоча ці книжки є в дніпропетровських бібліотеках, в Україні твори Василя Чапленка досі не перевидані. Тому виступаючи на урочистості відкриття меморіальної дошки говорили про потребу наступного кроку — невідкладного перевидання кращого з творчого доробку письменника-земляка.

ДИСКУСІЯ

На адресу студентів і викладачів Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого (КНУ ТКТ) можна незрідка почути: “Не так вчать, не тому вчать, не ті вчать, не тих вчать, не так вчаться!” Дуже поганий факультет! Це загальновідомо. Парадокс цієї формули полягає в тому, що протягом найтяжчих для українського кіно останніх років саме факультет кіно і телебачення КНУ ТКТ — основний постачальник міжнародних призів у галузі екранних мистецтв для України.

Звинувачення, які звучать на адресу факультету кіно і телебачення КНУ ТКТ, традиційні. Несподівано агресивно, як для студента, який навчався на згаданому факультеті, висловлюється про рідне гніздо Віктор Приходько: *“Ничего более чудовищного, чем программа молодых украинских студентов, я много лет не видел. Молодым не на кого ориентироваться, они не знают и не видят, как это делается. В лучшем случае они имитируют манеру своих преподавателей, которые когда-то, лет 70 назад, что-то снимали”*. (“СЕГОДНЯ” — 23 октября 2003). “Кіноосвіта у нас в країні не існує”. (ПІК № 48, — 12—18 грудня 2003).

Кіноосвіта, звичайно, існує. На жаль, її існування регулюється двома чинниками: гострою фінансовою недостатністю і технічним зубожінням.

Тим цікавіше: звідки беруться призи? Як не в Каннах, то в Берліні, як не в Берліні, то в Клермон-Феррані й далі по глобусу... Звідки воно береться, якщо всі навперейми констатують: “Не так, не тому, не ті, не тих!”

Спробуємо почати з Канн. По-перше, радий привітати випускників факультету кіно і телебачення КНУ ТКТ Ігоря Стрембицького, Наталю Конончук і всіх, хто мав стосунок до створення фільму “Подорожні”, в тому числі — майстра курсу, викладачів, навчальну студію, факультет, університет — з перемогою! Фільм знімався три роки. Цей “компрокат” з іронією на адресу факультету прозвучав в ефірі, його тиражували у пресі: “Три роки, 15 тисяч гривень — і 10 хвилин екранного часу!”

Сьогодні справжнім режисером вважається той, хто знімає одну серію за день. Одна серія — це чотири-п’ять “Подорожніх”. В іншому випадку — діагноз: “Це несучасно! Це неекономно! Так зараз ніхто не знімає!”

Власне, і я до цього не закликаю. Є й інші виробничі показники на нашому факультеті, наближені до сучасних темпів виробництва, але ніхто не примушує студента знімати десять хвилин у темпі телевізійного мила. Не змушували й Ігоря Стрембицького, позаяк неможливо чекати результату, якщо режисер на конвєсєрі щодня має клонувати чотирьох “Подорожніх”.

Тепер про гостру фінансову недостатність. 15 тисяч на фільм — невеликі гроші. Утім, не думаю, що в кожного нашого студента є зайві 15 тисяч, які він міг би вкласти у свій фільм. Окрім того зауважу: якщо йдеться про диплом на Кодаку, то це вже 50—60 і більше тисяч гривень. Три планові навчальні роботи (30—40 хвилин екранного часу) разом можуть коштувати 80—100 тисяч гривень.

“Доросле” кіно, звичайно, дорожче, але перед тим, як вам дадуть його знімати, 1001 раз по-

чуєте: “А чи поверне фільм гроші?” Питання для професіонала логічне. Не беруться до уваги лише дві обставини: перше — у нас зруйновано систему прокату вітчизняного кіно, через яку повертаються гроші; друге — прибутки від витвору мистецтва повертаються не обов’язково у вигляді грошових одиниць. Фільм Ігоря Стрембицького поки що не повернув Україні коштів, яка вклала в нього аж 15 тисяч грн., але він уже повернув набагато більше.

Починаючи свою роботу, студент у нас не чує: “А чи поверне фільм гроші?” Фільм може вийти гарний або не дуже, але не з позиції: “Я позичив три копійки, а повертати треба чотири! Я заборгував їм гроші!” Інша справа, що гостра фінансова недостатність і нерегулярність державного фінансування перетворюють зйомки на своєрідні тортури для студента. Наприкінці зйомок буває важко сказати, скільки своїх грошей додав сту-

ренької кіноапаратури, дисциплінують студента більше, ніж усі лекції і теорії разом. При цьому зовнішні прояви емоцій студента — це прокльони на адресу факультету, який його так обмежує, та глибинні, суттєві процеси формування його досвіду — саме двобій і підкорення матеріалу — акт творчості.

Окрім того, — це можливість одержати перепустку на КІНО-фестивалі. На нашому факультеті в програмі навчання студентів не лише на кафедрі кіно, а також і у студентів телевізійного відділення заплановано роботу на кіноплівці. Не всі студенти-телевізійники погоджуються на випробування кіноплівкою і складають іспити на відео, проте є й такі, котрі під час навчання шукають і знаходять можливість знімати КІНО понад планом.

Є ще одна тема для роздумів про парадокси. У “дорослому” кіно вітчизняного виробника відсунули від знімального майдан-

— наші студенти жодного разу не почули з боку університету: “Посунься, замість тебе цей дипломний фільм буде знімати студент із Франції”. Не чув цього й Ігор Стрембицький. Йдеться про захист робочого місця.

А зараз — не реклама факультету кіно і телебачення КНУ ТКТ ім. І. Карпенка-Карого, а спроба проаналізувати парадокс: найгірший в Україні факультет — і постійна результативна участь студентів у міжнародних фестивалях. Мені здається, в цьому винна резервація.

Резервація існує на території безправного, окупованого й ошуканого кінематографа України. Резервація має назву Кіноосвіта, найяскравішим представником якої є факультет КНУ ТКТ. Як би хто не хотів, але на цю резервацію поки що не розповсюджуються аморальні закони, які чомусь у нас називаються ринковими. Ця Резервація має свої внутрішні закони, захищені державою. Порівняно з красивими гаслами ринкового **беспрєдєла**, вони старомодні: “У нашій Резервації наш студент має право на шанс”. “Має мінімальну фінансову і технічну, — але гарантію для реалізації цього шансу”. “В нашій Резервації цей маленький шанс ніхто не має права взузити до цинічних нормативів конвейсного виробництва”. “Ніхто не має права розглядати шанс, наданий студенту, виключно, як спосіб повернення коштів, витрачених для реалізації персонального шансу. У нашій Резервації особистий шанс студента не передається нікому, навіть Депардье або Спілбергу”.

Сьогодні модно все змінювати. Збираються докорінно змінити й кіноосвіту. Схоже — відповідно до високих стандартів поведінки на нашому економічному ринку. Дуже небезпечно звучить це щодо резервації. Згадується курка, яка несе золоті яйця. Згодний, удосконалювати треба. Але докорінно змінювати?..

Мінімальний правовий і фінансовий захист наших студентів, нехай навіть на рівні Резервації, перетворюється на призи в Каннах, у Берліні, в Клермон-Феррані, на інших міжнародних фестивалях. Мінімальна підтримка Резервації (очевидно, з метою збереження необхідного державного іміджу) обтягується визнанням України у світі. Невелика частина українського кіно несподівано залишилася захищеною державними законами і саме на цій ділянці — найбільша кількість “одиноків” (назв), нехай короткометражного, але художнього й документального КІНОвиробництва, на яке чекають у світі.

Резервація — не найкращий метод збереження культури і творчого генофонду. Резервація, по суті, не закон, а виняток із відтінком принизливості, але сьогодні ця Резервація перетворюється на яскраву модель, яку необхідно ще й ще раз аналізувати, коли втісячне звучить риторичне запитання: “Як нам рятувати національне кіно?” Виявляється, саме так і рятувати: мінімальні, навіть недостатні, але державні гарантії — запорука результату. Ще раз підкреслюю — не стільки гроші, скільки гарантії. Всі ми пам’ятаємо: “Важко шукати чорну кішку в темній кімнаті. Особливо якщо її там немає”. Виявляється, ще важче знайти чорну кішку в освітленій кімнаті. Тим більше, коли вона там є.

● Михайло ІЛІЄНКО

Фото Г. Оберської

НЕ ТАК, НЕ ТОМУ, НЕ ТІ, НЕ ТИХ!

дент до державних тисяч. Можливо, це десяток або сотня гривень. Можливо, саме ця сотня профінансувала найкращий кадр фільму саме тоді, коли державні гроші “відключили”. Кіно “відключити” неможливо — воно не чекатиме, коли Міністерство культури і туризму зробить наступну фінансову ін’єкцію (справедливість вимагає зупинитися й на тому, що особисті витрати студентів, підтверджені звітними документами, повертаються, але — коли?)

Третій аспект — про технічне зубожіння. Фільм, який здобув перемогу в Каннах, так само, як і “Тир” Тараса Томенка, знято на застарілій апаратурі й на вітчизняній плівці, яку, здається, вже не виробляють.

Сучасні теорії взагалі стверджують, що кіноплівка вмирає, але це не страшно, бо вчитися можна на відео... Усе це так. Утім, обмеження інструменту, який називається “Кіноплівка”, дають свій результат. Мистецтво, зокрема й кіно, — це жорстокий двобій із обмеженнями матеріалу: тридцять дві літери і краплина чорнила, площина живописного полотна, яка відмовляє художнику в третьому вимірі, мармурова брила, котра не вибаєє скульпторові зайвого удару зубилом...

Обмеження кількості дорожнього негативу, його підставова одноразовість (порівняно з безкінечністю і багаторазовістю використання відеоносія), так само, як і примітивність ста-

чика. На ньому панує іноземний виробник і замовник — від зйомок реклами до серіалів. Найвідвертіше висловлюється з цього приводу В. Приходько: *“...я, після роботи в багатьох закордонних знімальних групах, зрозумів, що наше кіно — це навіть не самодільність. Це щось середнє між сільськими вечорницями та клубом народної творчості. І коли виникають розмови, мовляв, та у нас тут така велика нація, я одразу ж питаю, — а покажіть автомобіль, який ваша нація зробила, а покажіть кіно, яке ваша нація зняла... І одразу стає зрозумілим, з якою нацією ти маєш справу”*.

Я зараз планую привезти сюди двох—трьох дуже відомих і видатних режисерів. Повірте мені, недовзі тут усе буде по-іншому. А опора лише на власні сили — це завжди деградація”.

“Я хочу створити умови, коли людям буде зручно, комфортно і зрозуміло, де і як знімати кіно. Щоб людина вийшла з літака в аеропорту “Бориспіль” і точно знала, куди їй потрібно йти, аби зняти фільм у цій країні. Ось у грудні ми ставимо на глобальний дорогий ремонт два павільйони, аби довести їх до європейського рівня, щоби групи, які приїжджатимуть з Європи, мали бажання в них працювати”. (ПІК № 48. — 12—18 грудня 2003).

Можу сказати: які б шановні гості до нас на факультет не завітали, вони завжди знайдуть на нашому факультеті “високі стандарти поведінки”, а головне

ПАМ’ЯТЬ

УКРАЇНЕЦЬ СВІТОВОГО ВИЗНАННЯ

У цьому немає перебільшення, оскільки йдеться про визначного актора Миколу Гринька, який знімався на кіностудіях України та Європи, фільми за участю якого обійшли кінотеатри й екрани багатьох країн і різних континентів, який ще за життя фактично став легендарним митцем, що зіграв провідні ролі у більшості стрічок блискучого Андрія Тарковського: “Іванове дитинство” (1962, головний приз авторитетного Міжнародного кінофестивалю у Венеції та низка інших премій), “Андрій Рубльов” (1971, премія ФІПРЕССІ — Міжнародної асоціації кінопреси на найпрестижнішому кінофестивалі у Каннах), “Солярис” (1973, спеціальна премія Міжнародного Каннського кінофестивалу), “Дзеркало” (1975), “Сталкер” (1980). Андрій Тарковський, який надзвичайно поцінував акторський талант нашого співвітчизника й земляка, зазначав: “Гринько має глибоку артистичну природу, настільки мобільну й точну, налаштовану на життєву правду, що у будь-якому оточенні він є природним”.

Микола Гринько народився у Херсоні 22 травня 1920 року й творчо працював до середини 80-их років, охопивши своєю долею значну частину минулого століття. Його мистецька й акторська кар’єра складалася напружуд вдало й засвідчувала неабиякий потенціал української кіношколи і кіномистецтва.

Із 1946 до 1955 року Микола Гринько працював у Запорізькому українському музично-драматичному театрі, після чого, протягом 1956—1963 років, був актором Укрконцерту. Із 1963 року розпочинається його діяльність на Київській кіностудії художніх фільмів, де став одним із найзатребуваніших митців.

Діапазон талановитості Миколи Гринька виявився в тому, що він був актором багатогранного амплау. За свою кінокар’єру Гринько зіграв близько 100 ролей, знявшись у найрізноманітніших за своєю природою художніх фільмах — гостросоціальних, пригодницьких, детективних, психологічних, ліричних, філософських. Чимало з-поміж них були помітними для кінокультури свого часу. Це такі фільми, як “Мир тому, хто входить” (1961), “Загибель ескадри” (1966), “Море у вогні” (1972), “Міста і роки” (1974), “Двадцять днів без війни” (1977), “Звинувачується весілля” (1986) тощо.

Надзвичайно важливими для творчого розвою Миколи Гринька стали ролі в таких відомих й етапних стрічках, як “Сюжет для невеличкого оповідання” (1970, разом із Францією), де він зіграв Антона Чехова, “Романс про закоханих” (1974), “Ати-бати, йшли солдати...” (1977), “Дума про Ковпака” (1974—1978), “Тегеран-43” (1981, разом із Францією та Швейцарією).

Окремо треба згадати участь Миколи Гринька у стрічках для дітей, що стали класикою жанру й виокремили ще одну важливу грань його, безумовно, феноменального акторського таланту. Це — ролі в художньому фільмі “Автомобіль, скрипка і собака Клякса” (1975) та телевізійних стрічках “Пригоди Буратіно” (1975) і “Пригоди Електроніка” (1978), що увійшли до золотого фонду вітчизняного кіно для дітей.

Про Миколу Гринька неодноразово писала мистецька преса, підкреслюючи такі властивості його акторської манери, як внутрішня глибина, лаконічність рухів, виразна стриманість почуттів, емоцій і тонке відчуття ігрової паузи. Його ім’я, постать репрезентовані в багатьох фахових та загальних енциклопедіях і назавжди увійшли до скарбниці національної художньої та духовної культури.

Його не стало 10 червня 1989-го, в Києві, на сімдесятому році життя, а цього року йому виповнилося б 85. Відійшов разом зі своєю добою, що принесла йому популярність та ореол універсального актора. Проте завжди залишатимуться з нами створені Миколою Гриньком кінообрази — ці шедеври людського духу й психологічно вишуканої свідомості.

● Ярослав ГОЛОБОРОДЬКО, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Херсонського економіко-правового інституту, доктор філологічних наук, професор

ЗАПИСКИ РЕЗИДЕНТКИ

Тривожно було на серці театрознавця, що вряди-годи вибирався на прем'єрну театральну постановку. І не тільки тому, що сидів той знавець театру незаконно на поки що вільному місці в очікуванні ганебного видворення — переаншлаг, вхідний квиток — це все, на що він міг розраховувати. І не тому, що трохи хвилювався за свій аналітичний інструментарій, бо, як уже повідомлено, бував він у театрі останнім часом зрідка. Чому — спитаєте? Тому, що займався театралльною історією, тобто експериментальним театром в Україні, сучасними методиками аналізу, а також не був мазохістом. А тут усе збіглося! П'єса — святая класика, чистий архетип професійного українського театру, та ще, як обіцяли, постмодернізований. Олег Скрипка — в ролі Виборного. Подивитися, що він, тобто — архетип, видасть на-гора сучасності — спокуса неабияк! Тож вибору не було — йти! Неусвідомлена тривога переймала вже у фойє. Таке нагромодження знайомих облич, які в одному часопросторі можна уявити тільки в страшному сні. Чому страшному? Як це пояснити... Птах із рибкою, лев із ягнятком... відчуваєте... риба сміється, лев — цілується... відчуття раю на землі. Невже, Господи, діждалися? Що, ще не страшно? А, може, це — дежавю? Майдан forever? Але ж громадянська солідарність — то одне, а от естетична? Власне, справжня естетична напруга чекала театрознавця тільки в партері, коли сусідкою виявилася жіночка в сукні з тканини, з якої, зазвичай, шиють постільну білизну. Цей збіг, вочевидь, мав означати постмодерну злуку побуту й театрално-партерної моди... Тривожні передчуття посилювалися. Аж тут з'явилася Наталка серед пасторальної ідилії лубкової сценографії і прокуреним мелодраматичним голосом із легкими з'їздами іронічних модуляцій почала оповідати про своє страждання життя. А потім авансценою попліли качечки — такі собі опудалка на мотузочках... Зал захлинувся оплесками...

ЕСТЕТИЧНЕ ЛУКАВСТВО З БАГАТЬМА ДЕЖАВІО

«Наталка-Полтавка» в театрі ім. І. Франка, реж. О. Ануров, Москва

Як ви гадаєте, в чому різниця між шизофреніком і параноїком? Не стільки в медичному, а в культурологічному, наприклад, у постмодерному трактуванні. Перший, у якого роздвоєння свідомості, — знає, що хворий, а другий, тотально патетичний маніяк — ні. Тож, повернімося до тітки в наволочці. Вона так плескала на появу Скрипки піднятими вгору руками (і не тільки вона), що в театрознавця дежавю повторилося знову, на цей раз — із часів третього рейху. Ареал фанатів відомого рок-музиканта поширювався вже і на жіночок постбальзавіського віку. Наш театрозна-

рушення? — отетерів наш театрознавець, розглядаючись, як дволикій Янус, на два боки.

Сценографічна картинка — стилізація романтизованої оперної декорації минулого століття, вона ж — українська пастораль: верби, криниця, захмарене небо з іронічним вкрапленням якихось паркових скульптур, стільців для музичних віталень тощо. Все обрамляє лубкова рамка по дзеркалу сцени — з намальованих квітів.

Музичне рішення в дусі Олега Скрипки: оперні партії з опери М. Лисенка, аранжовані в стилі романсу, блюзу, етно-року тощо.

Фото Г. Оберської

вещь поділяв думку, що українському сьогоденню бракує культурних героїв, але не думав, що все так занедбано. Він, уперше за свою професійну практику, пережив парадоксальне бажання: дивитися не на сцену, а в глядацький зал із сотень інтелігентних облич різного віку, одноставно шалених у мильно-серіальному дурмані від мистецьких трюїзмів. Світ для нашого знавця перевернувся і розколовся на безліч питань, на які, він відчував, була тільки одна відповідь — капець! Що може викликати в глядачів таке несамолюбне емоційне зво-

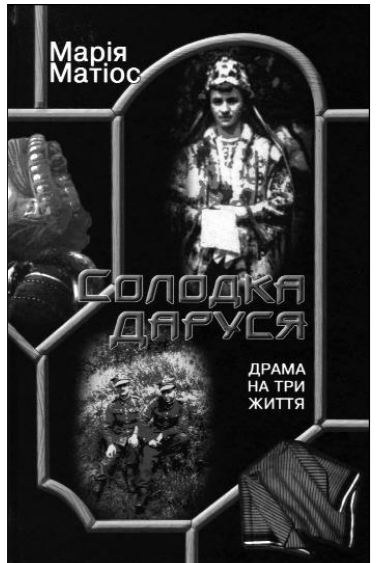
Скрипка співає як Скрипка, всі інші — хто як уміє.

На перший погляд, постановка є типовим постмодерним пастишем — пародійним розвінчанням масових стереотипів на основі класичного українського драматичного тексту, до того ж — батька української трагедії Котляревського. Сумнів у заявленій постмодерності викликали не маскульні прийоми, а відсутність переконливих контекстів відсторонення і, власне, предмета пародіювання. Звичайно, постмодерне мистецтво голими аналітичними руками

не візьмеш — на те він і постмодерн, щоб анулювати всі естетичні критерії, реальності, цілі й сенси. І хоча народницький синкретизм стилів і жанрів можна поплутати з постмодерним еkleктизмом, халтуру від нехалтури відрізнити легше. Викривальний пафос, спрямований на загальні місця, що вже не потребують розвінчання — це, як бумеранг, що натикається на порожнечу й повертається назад — тим же пафосом. Для кого новина, що український театр — це суцільне нагромодження штампів, а українські актори можуть грати тільки на котурнах? Чи показати недбалу гру сучасних акторів академічного національного театру як стилізацію доморослої гри часів Котляревського — це є прийом? Експібіціонізм акторського невміння як новий стиль? А чого тільки варті іронічні покинуття у бік москалів, акцентовані акторами в тексті, мовляв, ех, як ми — іх! Але ж, людоньки, москалі нас мали, мають і мати будуть, вибачте за жаргон. З чого тоді сміємося? Чому переможно аплодуємо в наволочці?! Може, ще скажете, що сентиментально зворушуватися від качечок на мотузочках і від скульптурних композицій зі снопами — свідчення не рецепторного дебілізму, а туги за зруйнованим українським селом? Немає чого переживати! Голову взагалі відключимо, будемо тільки задоволення отримувати! Вічний український гедонізм! Бо в нас уже є наш добрий пан Возний, він подарує нам благоденство, можна вже й відпочити. Позитивістська установка XVIII—XIX століть — ідея невинного зростання добра і щасття, міф про поступальний рух прогресу як незрима народницька ідеологія, що все ще продовжує побутувати в суспільстві, налаштованім у сучасну Європу. Як сказав один москаль, да у вас тут санаторій!!!

Наталія ШЕВЧЕНКО

ПОДІЯ

БЕЗ СКАНДАЛУ НАВІТЬ КНИГИ НЕ ПРОДАСИ

Марія Матіос укотре презентувала свою «Солодку Дарусю». Цього разу — третє видання, накладом 10 тисяч примірників. Це смішний показник для масової світової літератури і — пречудовий для вітчизняної (ще й не масової!). Роман Шевченківської лавреатки лідирує на книжковому ринку, його прочитав навіть Микола Томенко (хвалився пресі), але авторка незадоволена. Вона не знає, що б таке зробити, аби зацікавити людей українською літературою, щоб зробити вітчизняну книгу модною. «Коли б я зробила щось скандальне, то, даю вам слово, тут би було багато людей із камерами», — невесело пожартувала «повелителька бджіл і ос» щодо відсутності тележурналістів на презентації. Але, на жаль, чи на щасття, нічого скандального Марія Матіос не зробила: не падала ні на кого з політичних лідерів, не стала опозиційною влади, просто — написала дуже добру книгу, дослідила власний родовід і розжила на екзотичний батіг та мазепинку. Хоча, при такій популярності української книги, невідомо, на що наважиться ця мила, але доволі рішуча жінка...

Марія КРИШТОПА

ОФІЦІЙНО

ФОРУМ КРАЄЗНАВЦІВ

26 травня 2005 р. у Харкові на базі Харківського національного університету ім. В. Каразіна відбувся пленум Всеукраїнської спілки краєзнавців із нагоди 80-річчя її заснування. У його роботі взяли участь відомі українські вчені, діячі культури, викладачі вищих навчальних закладів, учителі, краєзнавці-аматори з різних регіонів України.

За участю Спілки в Україні започатковано низку важливих науково-дослідних програм, які привернули увагу широкої громадськості нашої держави, інших країн. Зокрема Державна програма підготовки науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», яка покликана повернути українському народові незаслужено забуті імена його державних діячів, майстрів культури, вчених, увічнити пам'ять сотень тисяч наших співвітчизників, які стали жертвами політичних репресій. Поступово розгортається Програма «Пам'ять втрачених сіл», що має зберегти в історичному літописі свідчення про села, які з різних причин зникли з карти України.

У відповідь на звернення Спілки видано розпорядження Президента України «Про забезпечення комплексного розвитку малих міст України» від 19 жовтня 2000 року, в якому Кабінету Міністрів України доручалося «забезпечити підготовку за участю Національної академії наук України дослідження і видання енциклопедичного багатотомного збірника «Історія міст і сіл» у новій редакції». Урядом затверджена Державна програма розвитку краєзнавства на період до 2010 року.

Для виконання таких масштабних завдань виникає нагальна потреба на всеукраїнському та регіональному рівнях привести Статут Спілки у відповідність до статутів творчих спілок, здійснити перереєстрацію членів краєзнавчих об'єднань, подбати про створення потужної матеріальної бази для краєзнавчих досліджень, визначитися з випуском регіональних періодичних видань.

Пленум звернувся до Міністерства освіти і науки України з проханням забезпечити розроблення та включення до навчальних планів і програм загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних та вищих навчальних закладів тем із краєзнавства з урахуванням специфіки регіонів України.

Президія Правління Всеукраїнської спілки краєзнавців

СВЯТО ВІД РІДНОГО БРЕГИ

КЛАС

Фото Г. Оберської

Горан Бреговіч виступив на Михайлівській площі. Аж до початку виступу кияни не вірили в реальність того, що мало відбутися. Бреговіч у Києві та ще й безкоштовно. Усе це дуже вже нагадувало фантастику. Але, попри недовіру, шанувальники легендарного серба сходилися (парами й групами, із пляшками пива й дітлахами), розташовувалися (хто на травичці під деревами, а хто — на дахах будинків) і чекали. Він трохи припізнився, але потім віддав усе — виконуючи пісню за піснею на прохання публіки, яка, здавалося, знала весь репертуар Горана Бреговіча не гірше, ніж він. Зрештою, наприкінці міг би вже й не співати — людям вистачало самої присутності талановитого космополіта, щоб показати, як вони вміють замислюватися над похоронними мотивами й танцювати під весільні. У своєму інтерв'ю радіо «Свобода» Горан Бреговіч заявив, що серби й українці — найрідніші, найближчі іноземці. Що ж, киянам залишилися приємні спогади, автографи та обіцянка «рідного й близького» Брега приїхати наступного року.

Марія КРИШТОПА

МАРІЯ. ЗВИЧАЙНА ЖІНКА ЗІ ЗВИЧАЙНОГО МІСТА...

ЧУЖИНА

Найбільше ми боїмося перемін. Спочатку багатообіцяючи, вони часто перетворюються на справжній ураган. Зривають із нас усі ті ілюзії, якими прикривалися, наче щойно спокушені мешканці Едему. Миттєво відділяють половину від зерна — і як часто його лишається тільки жменя, та й то на самому денці душі. Тоді або замерзаємо у власному горі, або, голі й босі, бредемо до Бога із тим зерном і благаємо: “Засій мене, Господи...”

Її ім’я — Марія. На перший погляд — звичайна жінка звичайного міста.

Її бажання перемін почалося із благих намірів. А ними — відомо, куди дорога вистелена... Її пекло називалося Італія.

*Обнесений мій двір
Парканом триметровим.
Нема у тім дворі
Ні стежки, ні трави.
Лиш в горщиках квітки
І все чужа розмова
Розпечений асфальт,
Не чути дівчориди...*

Професію мала зовсім не поетичну — керувала бригадою будівельників, що зводили висотні “коробки”. Але роботу свою любила. Кохала чоловіка, за якого вийшла так рано — лише сповнилося вісімнадцять. Не уявляла себе без трьох своїх діточок... Ідилія, правда?

Чому ж вона наважилася поїхати до тої Італії? Нібито, щоб заробити грошей, вивчити найменшого сина.

*Цей дивовижний край,
Незвичні красиви,
Й постійний запах розмарину...
Таке спекотне літо,
Теплі зими
Й глибока туга до загину...*

Туга до загину... туга... туга... пекуча і нескінченна... здається, роз’їла серце наскрізь іржею... торкнеш — розсиплеться...

Прожила в Італії кілька місяців нелегально, а роботи так і не знайшла. Було страшно, страшно по-справжньому. Могла вже ніколи не повернутися, могла лишитися в чужій країні, німа, без копійки в кишені, могла... Та робота все ж знайшлася. В останній момент, звісно.

Витримала.

Навіть коли чоловік, її коханий чоловік, з яким у злагоді тридцять років прожила, повідо-

мив, що знайшов іншу. Майже ровесницю їхнього найменшого сина. Утримував і вчив її на кошти, які присилала Марія.

Витримала.

Навіть коли дізналася, що всі тяжко зароблені нею гроші принесли тільки зло, море зла. Старший син програвав їх тисячами і вліз у величезні борги. Дочка спилася, — а жінок, як відомо, від алкоголізму вилікувати майже неможливо.

Витримала.

Зірвалася лише тоді, коли почула, що її Федір, найменший синочок, заради якого й поїхала до тієї Італії, лежить при смерті, тяжко хворий на пневмонію... Кинула все і прилетіла.

Витримала. Вона ж — Марія...

*Тепер вже я не знаю, чи живу,
Чи в мертвім тілі лиш душа блукає...
Чужа земля, і я на ній чужа,
І ти не зведи, й вертатися несила.
Молюсь. Молюсь. Молюсь. Молюсь.
Сльозами двір чужий не раз зросила.*

Не знаю, чи змогла вона полюбити ту чужу землю. Заасфальтовані двори, обнесені триметровими парканами. Дивних людей з їхніми незрозумілими говірками і ще незрозумілишими душами. Літніх сеньйор, яких доглядала, і які вмирали в неї на руках. Марія...

Але все ж була вдячна Італії. За те, що там, серед згуртованої української громади знайшла справжніх друзів. За перших своїх господарів — вони її полюбили, прийняли, німу і ще майже безпомічну. За те, що там почала писати, — така дивна метаморфоза відбувалася майже з кожним, хто приїздив на заробітки. Виявляється, туга не просто роз’їдає серце, а знімає з нього панцир. Учити не лише несамовито кричати від болю, а й співати...

*Життя, як річка, в єдинім руслі —
Все те, що збігло, не здоженеши.
Лиш пам’ять знову додому кличе
Шепоче вітер: “Приїдеш? прийдеш?”*

Часом Марія думала, що життя закінчується. І тоді пам’ять часом приносила дивні спогади — особливо часто той, найпекельніший, який не забути, напевно, ніколи.

...Ще зовсім малою сиділа собі, бавилася, коли раптом почула нелюдський крик. Обернувшись — і оніміла. Перед нею, розкинувши руки, стояв чоловік, із ніг до голови охоплений полум’ям, — живий, палаючий хрест. Дівчинка побігла до батьків, жестами якось зуміла пояснити, в чому

справа, — але говорити змогла після того випадку нескоро...

Чому ж упродовж тих трьох пекельних років їй так часто здавалось, що це саме вона стоїть, розкинувши руки, охоплена полум’ям болю, — і нікому його погасити?..

Повернулася в Україну. Проблем не поменшало: з чоловіком так і не помирилася, середній син усе ще в боргах, дочка лікується в спеціальній клініці. Марія перебивається від заробітку до заробітку, аби прогодувати сім’ю. Але вдачею не сумна чи тьмяна — завжди весела й сонячна, завжди жартує і сміється. І це не маска. Її блакитні очі не збрешуть, — вона ж Марія...

Каже, що тільки тепер по-справжньому повернулася серцем до Бога. Вів її весь той час за руку по гострому, як лезо, горизонту її власної душі. Не покинув, не відпустив. Голу, босу, безпомічну... Вів...

І тими сльозами, тим криком, тим відчаєм умивається серце, очищається. Руйнується той триметровий паркан, яким так хотілося відгородитися від усього світу: гроші, сім’я, благополуччя. Не помічалось тільки, що Господь лишається поза тим парканом...

Не варто боятися перемін.

Вероніка КАВУН,
м. Львів

ДУХОВНИЙ ЛАД НЕ ВИКРИЧИШ...

УКРАЇНЬСЬКА РОДИНА В НОВІТНЮ ПОРУ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОНЕВІР'ЯНЬ

РОДИНА

Із давніх-давен в Україні Лад родинний, суспільний і всеземний уособлювала в собі жінка-мати. Вона була Матір’ю людською й Богородицею водночас. Образ Матері-Оранти з піднесеними до неба руками — символ України ще від Трипільської доби. Материнська первина стала тим духовним осердям, довкола якого витворювався український життєвий простір і формувався український ідеал справедливості. Саме від всеохоплюючої справедливої материнської любові до своїх дітей зародилася в Україні ідея братерської рівності й суспільної справедливості: оскільки для матері всі діти рівні, то і в суспільстві всі мають бути рівні перед законом.

Мати, як ніхто, відає, що потрібно суспільству, бо вона, передусім, знає, що потрібно її дітям, родині. Суспільна природа жінки закорінена саме в сім’ї. Завдяки матері сім’я стала первинною суспільною інституцією.

І відповідно, ставленням до жінки-матері визначається рівень моральної зрілості суспільства. У розвинутих суспільствах материнська турбота про дітей, материнська праця визнається як суспіль-

но важлива й престижна. У таких державах люди живуть у добробуті й щасті, народ має гідність і повагу від інших народів. Як ми шануємо материнство, так шанують і нас.

Коли в минулому українська родина потерпала від руйнівчих нашеств і депортацій, то нині потерпає від заробітчанських поневірянь на чужині.

*Чужина... Чужина...
Ти спотворюєш долі людські,
Розбиваєш серця
і руйнуєш родинні зв’язки,
Ти заманоєш в сіті
мирської омани-надії,
Виторговуєш душі
за нікчемні оті п’ятаки...*

Це з української заробітчанської поезії в Італії — крик душі Надії Серби.

Мільйони молодих українок, зневірившись у можливості самореалізації на Батьківщині, шукають долі на чужині, де на них чекають поневіряння, загроза фізичного насильства та загроза життю. Україна стала основною постачальницею жінок на світовий ринок “білого рабства”, зокрема в такі країни: Голландію, Німеччину, Іспанію, Туреччину, Грецію, США... А в Ізраїлі українськими жінками покривають дві третини примусової секс-індустрії. Щорічно на

ринку работоргівлі обертається стільки ж грошей, скільки заробляють українські трудові мігранти, — 19 мільярдів доларів США.

Як правило, вимушеними мігрантками переважно стають дівчата чи жінки “продуктивного віку” (25—55 років) із вищою або середньою спеціальною освітою. Вони складають приблизно 87 % української жіночої трудової міграції. А в цілому — в потоках трудової міграції з України перебувають 70 % жінок, що призводить до руйнації сімей, масової появи т. з. соціальних сиріт (дітей-сиріт при живих батьках), яких в Україні вже майже 1 мільйон. Різко зменшується народжуваність, підвищується рівень венеричних захворювань та переривання вагітності, що вже стало причиною початку демографічної катастрофи та загрозою національній безпеці держави. Експерти ООН прогнозують, що за умов збереження існуючих тенденцій народжуваності, смертності й трудової міграції протягом наступних 50 років населення України може скоротитися на 40 %, тобто на 20 мільйонів. Але демографія переважно займається вивченням загальної демографічної ситуації в державі, а не збереженням природного демографічного

балансу української нації та її першооснови — української родини. Тому й виникають соціальні проекти збільшення кількості населення в Україні за рахунок іммігрантів із країн третього світу.

Нинішніми глобалізаційними засобами можна так підірвати генетичний фонд українського народу, чого протягом тисячоліть не змогли зробити численні нашествия. Бо хоча на війнах і гинули чоловіки, та вдома матері відроджували сім’ї. А сучасні технології винародовлення, передусім, експлуатують жінку — виснажують регенеративну силу материнської первини, отже — знищують народ. Ось чим обертається для українців злочинне нехтування родинними інтересами, одвічним священним обов’язком матері бути невідступною берегинею сім’ї, роду, цілого народу.

Цілісність і життєва міць нації — це, передусім, цілісність і моральне здоров’я кожної сім’ї як життєтворчої духовно-соціальної моделі суспільства. Саме на цих одвічних засадах духовного Ладу має базуватися стратегія національних пріоритетів Української держави.

Олександр ШОКАЛО

ДИТЯЧЕ ПИТАННЯ

...АБИ БУЛО КРАСИВО

Хотілося б розглянути далеко не романтичні реалії. Мова піде про культуру, духовність і головних їхніх носіїв — дітей. Щоб яскравіше вирізнити проблему на загальному тлі держави, як приклад хочу розглянути один із осередків, промінь у далекій провінції, дитячу художню студію “Веселка” з міста Кобеляки.

Чомусь у нас завжди віддалені одне від одного ці парадигми: діти й держава. Мовляв, скільки клопотів: революції, перебудови, щось там кинули, виділили, нагодували, дитя й росте. А це ж зріє майбутнє і майбутня держава!

Неординарність цієї студії вже в тому, що в стінах Державного Кобеляцького музею літератури і мистецтва з’єднався обірваний у лихоліттях зв’язок поколінь.

Творили славні діди: Олесь Гончар, Дольд-Михайлик, Яровий, Лось... І не став їхній життєвий шлях сухим, експонатним надбанням онуків, а сполучився в живу мережку юних митців цього славного краю.

7 квітня 2001 року з ініціативи директора М. В. Скляренка відчинила світлиця двері й не скінчується потік. Хоча підтримки ні від влади, ні від меценатів не відчувається. А часом те диво, що творять спадкоємці великого українського роду, існує остронь. Не помічають, що вже цього року у стінах музею і в районному Будинку культури відбулося три художні виставки за чотири місяці! Це ж діти! Їхня творчість підтримана не формально, тепло і щедро. Усміхаються учні: минулого року податкова запровадила конкурс “Податки очима дітей”. Студія взялася реалізовувати проєкт. Ось і призи: фотоапарат, олівці й гумові іграшки, зроблені для дітей, в яких прорізаються зуби. Недоцільним гумором можна закласти в дитячу душу образ, зруйнувати нижній перовоцвіт.

А варто було б звернути увагу й запровадити гранти для краших художників. Створити достойну матеріальну базу. Адже при платі за навчання 15 гривень студія може існувати тільки на ентузіазмі. Та й заробітна платня керівника студії Світлани Василівни Карнаух — 240 грн. — справді “казкова”. Тому й на весь район це лише один осередок. А далі?

Вирішив на уроках, паралельно із живописом, знайомити дітей із надбаннями світової музичної культури. Старенький магнітофон дав товариш. Знайшов кілька заношених касет. Але який ефект, — діти зривоважилися, й процес навчання прискорився. Образи гармонізувалися. Чому б не закріпити знайденого? Але звернення до влади, бізнесменів залишилися без відповіді.

Високі слова з не менш високих трибун: “Краще виділяти кошти вчасно на освіту і культуру, чим потім кидати у прірви тюрем і колоній”, — так і пролітають десь на висоті, не в’ють гнізда на рідній материнській землі. Панове, панове...

Викладаю в студії, живу в селі й часто, повертаючись додому мимо залізничної станції, спостерігаю, як розігрується справжній вестерн. Зграя підлітків налітає на ешелони і скидає додолу все, що потрапляє під руку. Потім здають за безцінь, п’ють... Міліція бореться...

Панове! Можливо, що боротьбу потрібно починати не з кінця, не з хронічного наслідку нашої неуваги. А направити з коліски у потрібне русло. Не дати дикій стихії розбестити, захопити душу, а вчасно запримитити у ній майбутніх Моцартів і отой росток Шевченківського таланту. До того часу, доки хлопець не почне стрибати з вагона на вагон, руйнуючи грабунком себе, державу, збіднюючи нас з вами не тільки на талант, а й на людину.

Сергій КОЛОМІЄЦЬ,
викладач дитячої художньої студії “Веселка”, м. Кобеляки

Закінчення. Початок у ч. 22 за 2005 р.

Московський окупаційний режим утверджував свої колоніальні позиції в Україні тим, що планомірно заселяв її колоністами. Абсолютна більшість росіян в Україні — іммігранти (колоністи) повоєнного часу, яких сюди направляли то нібито для надання “братньої допомоги” у відбудові зруйнованої війною економіки, то нібито для забезпечення кваліфікованими кадрами нововідкритих навчальних і наукових закладів, то нібито для зміцнення досвідченими працівниками органів управління і особливо репресивних органів тощо, а насправді — для колонізації України. З цією ж метою заохочувалося переселення в Україну й осіб інших національностей. Рідко які представники росіян та інших національних меншин вважали за потрібне (саме так!) вчити мову тубільного населення й користуватися нею — це, власне, їм і ні до чого було: їх повністю забезпечувала мова метрополії. І не вони мали пристосовуватися до корінного населення колонізованого ними краю, а тубільці — до колонізаторів. Це практикувалося й за царської Росії з тією ж метою — “обрусення края”. Таку саму політику на українських землях свого часу проводили й польські, угорські, румунські, австрійські й інші колонізатори.

І тепер якась частина росіян в Україні, шовіністично налаштована, як ще й за царської Росії, не визнає існування окремого українського народу, а отже, й української мови. Чи не найвідвертіше таку позицію висловив ще в грудні 1997 року головний редактор газети “Кримська правда” Михайл Бахарев: “Нет никакого украинского языка. Его не существует, это искусственно придуманный язык, язык черни. А то, что сегодня считают украинским языком, — это язык искусственно придуманный Шевченко и другими авантюристами. Нет такого языка. Так запомните, нет такой нации — украинцы, как и нет никакого будущего у обреченного украинского государства”. І Бахарев далеко не самотній.

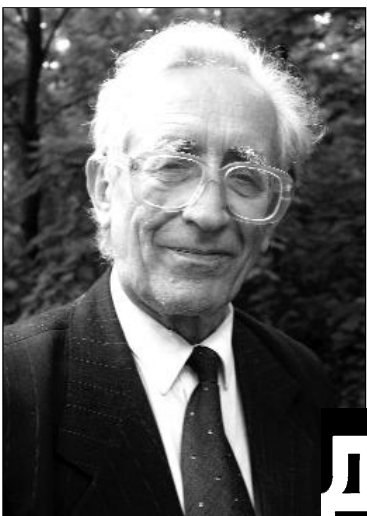
Більшість росіян хоч і не заперечує існування українців як окремого етносу, проте й досі не може позбутися амбіцій панівної нації і мріє якщо не про відродження Російської імперії в будь-якому вигляді, то про збереження тих нерівноправних міжнаціональних стосунків, які існували за радянського часу, коли вони, як правило, будучи краще забезпечені і обіймаючи важливі посади, зверхньо ставилися до українців, диктували всюди в Україні свою волю. Тому вони й не докладають жодних зусиль, аби, як це записано в Гаазьких рекомендаціях щодо прав національних меншин на освіту, **“інтегруватися в більш широке суспільство держави через належне володіння державною мовою”**.

До цих груп росіян примикає частина зденационалізованих українців та представників національних меншин, які (чи батьки яких) свого часу цінною зречення своєї національності й рідної мови досягли певних посад і, ревно проводячи колоніальну політику своїх роботодавців, мали з цього певний зиск і привілеї. За інерцією мислення вони й надалі вважають, що нічого не змінилося, й виконують закладену в них колоніально-тоталітарним режимом програму.

Справді, названі категорії росіян й українські манкурти наразі мають певні підстави для таких міркувань. Адже незалежна українська держава функціонує поки що як уламок Російської імперії, в якому досі збережені всі порядки й погляди, властиві цій імперії. Зрештою, і влада перебуває переважно ще в руках колишніх колонізаторів та їхніх поплічників. Бо про що свідчить хоч би такий факт? Днями читаю в газеті: суд незалежної України не може зняти тавро “бандитів” з підвищених енкаведистами українських патріотів — учасників збройної боротьби ОУН—УПА в 40-их роках минулого століття, тому що вони боролися проти російсько-радянської окупаційної влади

зі зброєю в руках. Отже, ті, хто ціною життя відстоював незалежність України, — й досі, в незалежній Україні, бандити, а ті, хто розправлявся з ними, — захисники вітчизни?! Тільки чиє і якої?

Єдиний аргумент для цих груп населення в Україні — це безоглядна й послідовна реалізація основної мети, проголошеної ще 16 липня 1990 року Верховною Радою Української РСР у “Декларації про державний суверенітет України”: **“Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя”**. Для цього повинна бути, передусім, чітка визначеність державних чинників щодо культурних і мовних пріоритетів. Загравання з нащадками російських колонізаторів за допомогою заходів на кшталт “захисту прав громадян на використання російської мови” тільки задавнять колоніальні збочення в нашому суспільстві, відсунувши подолання їх на дальший

Характерною рисою чеського національного відродження, — читаємо в одному із досліджень, — є також і те, що воно почалося, передусім, з боротьби за національну мову, за вживання її в усіх сферах суспільно-політичного і культурного життя. Тому Чехія зараз найрозвиненіша з-поміж слов'янських країн.

щих навчальних закладах зараз зведено до мінімуму. А треба було б, щоб усі студенти вивчали ще й найновішу українську літературу.

Переконати людей у хибності їхніх уподобань досить важко. Вони самі мають дійти до розуміння переваг рідної мови в особистому й суспільному житті. Але в цьому їм повинна допомогти українськомовна преса та художня, наукова й науково-популярна література в достатній кількості і за доступними цінами, українськомовні телебачення й радіомовлення, докладне ознайомлення з історією, культурою, традиціями свого народу, повага державних службовців усіх рангів до державної мови, суворе дотримання військовими положень Закону “Про Збройні Сили України” про те, що “у Збройних Силах України мовою службової діяльності, діловодства та документації є державна мова”. Російська мова, як мова лише однієї з національних меншин, має бути рішуче відсунута на задній план у суспільному житті України. Але поки що держава в цьому напрямку нічого не робить.

А слід би брати приклад з інших країн, що були в такій самій ситуації. “Характерною рисою чеського національного відродження, — читаємо в одному із досліджень, — є також і те, що воно почалося, передусім, з боротьби за національну мову, за

ний і культурний розвиток”, — говориться в статті 1 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року. Більше того, як випливає зі статті 5 Декларації про право на розвиток, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 4 грудня 1986 року, **“держави повинні вживати рішучих заходів, спрямованих на ліквідацію масових і грубих порушень прав людини, народів і осіб, спричинених такими ситуаціями, які є наслідком ... колоніалізму, іноземного панування й окупації, іноземного втручання й загрози національному суверенітету, національній єдності і територіальній цілісності...”**

Зокрема 1974 року експерти ЮНЕСКО робили закид африканським країнам — колишнім колоніям, що “у більшості з них політика звернення до місцевих африканських мов страждає відсутністю чіткості, наполегливості й послідовності у плані як проголошення, так і здійснення”.

Що ж маємо в Україні? Для прикладу візьмемо лише пресу. Станом на 1 січня 2004 року в Україні було зареєстровано 12 тис. друкованих засобів масової інформації, з них винятково українською мовою 3864, тобто 32,2%, англійською, угорською, румунською,

людьми: мовляв, більшість населення України розмовляє російською мовою. По-перше, це наслідок колоніального панування Росії в Україні; по-друге, ще питання, чи вся та мова, яку вважають російською в Україні, справді російська, а не щось на зразок піджину чи креолу (суржик); по-третє... “Майже 90% населення таких країн, як Нідерланди, Данія, Швеція, Норвегія, Фінляндія, поряд із рідною мовою вільно володіють і спілкуються англійською. Але жоден громадянин цих країн не ставить питання про надання англійській мові офіційного статусу”, — слушно зауважує відомий мовознавець. Міжнародне право (наприклад, Хартія регіональних мов або мов меншин) захищає мовні права національних меншин, а не піджину-мову чи креолу.

Національна мова будь-якого народу — це мова, витворена його попередніми поколіннями й передана у спадок. Для українців, хто де й якою мовою не спілкувався, національною мовою була, є і буде українська мова. І тільки її вживання може бути гарантоване їм.

Часто посилаються й на те, що в Канаді, Швейцарії, Бельгії — не одна державна мова. Справді, у Канаді дві державні мови — англійська й французька, але кожна має свою обмежену історичну територію вживання: французька мова обслуговує провінцію Квебек, англійська — решту країни. І саме через мовні — не економічні — проблеми Квебек увесь час прагне виділитися з Канади. Швейцарія — федеративна держава, складається з 22 кантонів, і знову ж в одних із них офіційною мовою є німецька, в інших — французька, ще в інших — італійська та ретороманська. Але жодна з них не є загальнодержавною, тому

ДЕРЖАВНА МОВА І МОВИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН: СУСПІЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

час. Народ виборює незалежність, насамперед, для того, щоб захистити свою ідентичність, свої духовні надбання — мову, культуру, звичаї, яким загрожує знищення.

Значна частина українців, і досі заморочена радянськими міфами про російський слов'янський месіанізм, про культуртрегерство росіян, про незмірну вищість російської культури, про виняткову роль російської мови (таке самовихвалення властиве всім колонізаторам), щоб додати собі самоповаги, воліє користуватися російсько-українським суржиком. Це ще й психологічний релікт того часу, коли українську мову презирливо обзивали “калхозним язиком” і українцям за суржиком треба було приховувати своє безпашпортне сільське походження. До того долучилася й інтенсивна радянська ідеологічна обробка мас, яка була спрямована на зневаження духовних цінностей. Духовне — мова, релігія, національна культура — трактувалося як гнила інтелігентщина. Стуттєвим вважалося тільки матеріальне, те, що можна взяти в руки, помачати, наїстися донесочу: мовляв, “буття визначає свідомість”, а не навпаки. Голодомори, які кількома хвилями прокотилися Україною, були цьому грізним підтвердженням. Звідси одна з причин мовної та національної байдужості, яка ще досить поширена серед певної частини українців. “А какая разница?” — звичайно кажуть ці люди, виправдовуючись. І особливо небезпечно, коли такими настроями пройнята молодь, зокрема студентство. Тим часом кількість годин на вивчення української мови, історії, культури у ви-

живання її в усіх сферах суспільно-політичного і культурного життя”. Були, звичайно, й такі політики, які вважали, що “широке використання чеської мови як мови літератури й науки привело б тільки до культурної ізоляції чеського народу”. Але цього не сталося й не могло статися. Тому Чехія зараз найрозвиненіша з-поміж слов'янських країн.

В Алжирі, де арабська мова до визволення майже не вивчалася, а інтенсивно запроваджувалася французька, тепер єдиною мовою навчання в початковій і середній школах визначено арабську мову. “Важливим заходом, — читаємо в одному з досліджень, — було введення обов'язкового вивчення арабської мови в усіх вищих навчальних закладах... При цьому диплом одержує тільки той студент, який успішно склав іспит з арабської мови в певному обсязі... Випускники вищих навчальних закладів, призвані на дійсну службу в алжирську армію або прийняті на державну службу, далі вивчають арабську мову в установленому порядку”. Фронт національного визволення Алжир поставив своїм завданням “повне витіснення французької мови з усіх сфер комунікації і перетворення арабської мови на єдиний засіб офіційного спілкування й навчання”. В Індонезії офіційне вживання голландської мови — мови колишньої метрополії — заборонено.

Такий підхід до мовного питання цілком відповідає міжнародним правовим нормам. **“Усі народи мають право на самовизначення. За силою цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціаль-**

кримськотатарською, польською, німецькою, болгарською, китайською разом не більше 60, тобто 0,5%, решта, тобто понад дві третини, російською, іноді з незначними домішками інших мов — це тільки за зареєстрованими назвами. Що ж до фактичних накладів, то на 100 українців припадає 7 примірників газет рідною мовою, на 100 росіян — 54. А співвідношення між українськомовними й російськомовними журналами ще разючіше. Це видно, як кажуть, неозброєним оком.

І навчальних місць у школах із російською мовою навчання в Україні є набагато більше, ніж це потрібно для задоволення національних потреб росіян. Станом на 5 вересня 2003 року в Україні в школах з російською мовою навчання навчалася 23,9 % учнів (майже четверта частина всіх школярів), тим часом як росіян в Україні за переписом 2001 року є лише 17,3 % (8,3 млн. з усіх 48,2 млн.), це трохи більше ніж шоста частина населення. Таким чином, усі діти з російських родин можуть навчатися рідною мовою. І, навпаки, не в усіх регіонах України такі можливості мають діти з українських сімей.

Це явні релікти колоніальних порядків. Проте українська держава поки що не реагує на ці та інші грубі й масові порушення прав українців, зокрема в мовній сфері, не усуває їх. Навпаки, спостерігаються спроби законодавчо закріпити колоніальне становище українців в Україні, надавши російській мові ще й статус офіційної, тобто державної: зараз у Верховній Раді лежить п'ять законопроектів із такою вимогою.

Ініціатори цих законопроектів при цьому посилаються на права

формулюють самоорену як буди-Голландія територіальної регіони — лонський і новною озна-фламанд-німецькомов-ни мають свої адміністрацію. шість урядів

ндський, валлонський, ний, німецькомовний, ький і федеральний. І у між носіями окремих ітні етноси мають свої окремі, чітко визначені території. Російська меншина, як і інші меншини в Україні, **крім кримськотатарської**, не мають своїх територій. Це іммігранти, колоністи.

Коли в Малайзії представники національної меншини почали вимагати другої державної мови, то парламент прийняв поправку до Конституції про те, що “питання про державну мову належить до розряду особливо важливих і з цієї причини забороняється обговорювати статус державної малайської мови на будь-якому рівні”. І в Україні спекуляція на мовній проблемі повинна бути законодавчо припинена раз і назавжди. А кому не подобається Україна, той нехай, як ще в 20-их роках минулого століття радив А. В. Луначарський, іде собі, куди йому любо.

“Тільки мова робить націю нацією, без мови вона була б нічим”, — був переконаний один із відомих діячів словацького національного відродження Людовіт Штур. Без рідної, успадкованої від попередніх поколінь мови українська нація зникне так само, як колись зникло багато інших народів, що втратили свою мову. А в світобудові все, починаючи від атома й завершуючи нескінченними світами, має своє призначення, відіграє певну роль. Так і кожна нація — це не збіговисько людей, а об'єднана територією, однаковими загальними інтересами й мовою спільнота, яка має своє певне призначення в світобудові. А членом цієї спільноти належить берегти її й розвивати. Це наше вище поклонання.

● **Іван ЮЩУК**, професор Київського міжнародного університету

«СОБОР У ЛІСАХ», «ДУША В КЛАПТЯХ» АБО «КОТИ» НА ДОЛАРОВІЙ КУПЮРІ

ГІРКІ РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ

У всякому разі я особисто ним незадоволений. Нічого мені не говорить ім'я перекладача (Василь Триліс), не думаю, що то відомий керівник чоловічого хору «Чумаки». На реквізитній сторінці книги зазначено «перекладач Василь Триліс». А з якої мови?

Таке враження, що з російської, що при роботі над перекладом послуговувалися комп'ютером.

Перший симптом зняковиння (за перекладача) почався з 24-ої сторінки:

«Слухи розлітаються миттю...» — подумалося, що то якась прикра випадковість. Якби ж то так! Замість «слухів» мали б, звичайно, бути «чутки». На наступних сторінках мені, як читачеві, пропонують «постіль» замість «ліжка»: «... я негайно спробував затигти її в постіль».

А ще виявляється, що подружнє життя, узаконене воно, пошлюблене чи ні, можна назвати простим словом «спілка»: «Щоправда, наша спілка виявилася тривалою...». А ще через сторінок тридцять цей термін набуває деякого уточнення: «Наш подружній союз, що після переїзду до Парижа здавався мені майже ідеальним, тепер набував ще більшої гармонії» (с. 55).

Що більше читаєш текст, тим більше переконуєшся, що він абсолютно скалькований із російської, перекладач слабо орієнтується в українській стилістиці, погано розрізняє співзвучні слова в обох мовах, наприклад, слово «час».

«Лети вже кудись, бодай на час» (с. 31).

«Ішов час, там прибудували стіну...» (с. 66).

У першому випадку мало б бути «бодай на годину», в другому — «минав час».

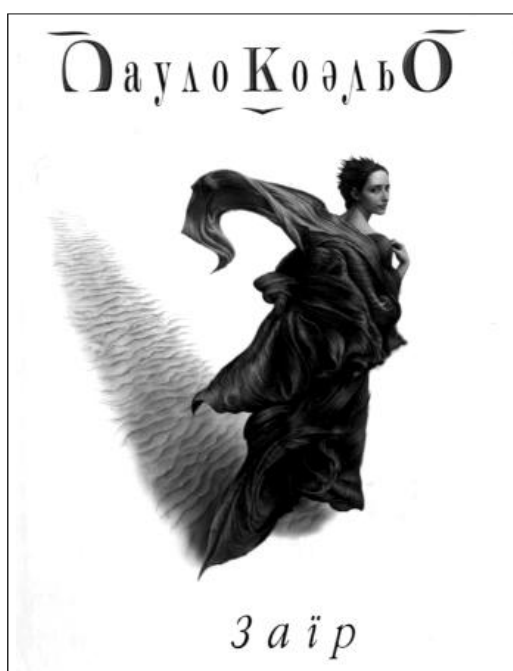
Як зрозуміти такий «перл»: «... вона просто завидає на мою незалежність?»

Малося на увазі «заздрить моїй незалежності» чи чомусь подібному?

Про калькованість свідчать наступні «шедеври»: «... ці люди, хоч і керуються благими намірами» (замість «добрими»), або ж «Повсюди металічні опори й кріплення, весь собор у лісах...» («у риштуванні», шановні, «у риштуванні»!); чи ось таке: «... французьке шампанське дуже дороге, тому доводиться обмежуватись склянкою мінеральної води...» — явно з російської «ограничиться», тут би вже краще «задовольнитись», хоча структура речення якась неукраїнська.

На жаль, таких випадків у всьому тексті книги чимало. І навіть так сліпо йти за російським перекладом — слово в слово? Адже витісняється природність української мови, її милозвучність. Не інакше, як глухотою до слова можна назвати ось такий «шедевральный» вираз зі с. 105: «У одного чоловіка був буйвіл з могутніми рогами...» Згадаймо український фольклор, чудові народні

казки. Хіба так там починаються захоплюючі оповіді? Аж проситься звичайна редакторська правка: «Мав один чоловік буйвола з могутніми рогами...»

Із-поміж різноманіття неоковирних, невдалих висловів, не втримаюся, щоб не зачитувати аж занадтих «ляпів»:

«Краще почути «Йди геть», ніж цілими сутками не мати порятунку від Заїра» (с. 153);

«Ще двоє в білому переклали мене на теліжку» (с. 167);

«... треба додатково обслідувати пацієнта» (с. 178);

«Марі хотіла розрізати його, але я сказав, що це не до спіху» (с. 183);

«... Ці стани іноді вносять у його душу несказанне умиротворення...» (с. 227);

«Ви ж тільки не сприймайте це на свій рахунок» (с. 227);

«Після вечери — непереможний (?) маршрут: мені мають показати все, що є в цьому місті, —

пам'ятники, історичні місця, модні бари» (с. 230).

Останній приклад спонукав надовго зануритись у словники, нарешті допетрав: очевидно, малося на увазі «неодолимий», себто «нездоланий», «неподоланий», у всякому разі — не «непереможний».

До цих прикладів можна додати ще багато інших, обмежусь надалі простими словосполученнями: «дурниця несусвітня», «вчасно спам'ятався», «куди діти собаку», «гроші для них ролі не грають», «треба купувати дорожчості», «душа була в клаптах», «молитва справдиться», «вкриті пилом обличчя».

А в одному реченні закладено особливий ребус. Жоден словник-довідник не зміг би його розтлумачити. Може, запропонувати це питання Олегові Ступці для гри «Перший мільйон»? Ніхто з моїх знайомих відповісти на таке не зміг. — «А до речі, хто з присутніх за цим столом знає, скільки котів (?) і стовпчиків зображено на звороті десятидоларового папірця? Ніхто не знав і знати не хотів...» (с. 308). Може, то авторський «прикол». А може, все-таки редакторський недогляд? Може, не «котів», а «кодів»? Спробуй, розберися.

У багатьох виданнях (в основному російськомовних) з'явилися схвальні відгуки про новий твір всевітньо відомого письменника, який за свідчив нещодавно своє особливе шанобливе ставлення до нашої країни. Не беруся розглядати сюжетну лінію, — вона справді цікава, оповідає про складні людські стосунки, в основі своєї людяна, доброзичлива, утверджує добро.

Але не можу я як читач рекомендувати цю книгу всім, хто любить читати.

Причина зрозуміла — погана мова твору. І навіть якщо виправити ті всі «ляпи», замість кальок дати українські відповідники, все одно я сумніваюся, що текст буде правдиво українським. Мабуть, ні. Потрібно здійснити переклад із оригіналу, а до того ж добре володіти українською мовою. За приклад можна взяти творчі візрі чудових українських перекладачів Миколи Лукаша, Григорія Кочура, Євгена Поповича, Юрія Лісняка, Анатолія Перепаді та багатьох інших.

● Василь КЛІЧАК

АФОРИЗМИ

* * *

Слова, на відміну від монет, не стираються від довгого використання.

* * *

Життя здавалося вторгненням у сон. Воно й було — і лишається — вторгненням у сон.

* * *

Твоя запобігливість не повинна перевищувати очікуваного.

* * *

Нереалізовані пристрасті нуртують, а реалізовані — вичерпуються.

* * *

Відсторонюючись від інших, хочемо відсторонитися від себе.

* * *

Лінощі подовжують і урізноманітнюють життя.

* * *

Нехай краще пройдене тягнеться за тобою, ніж ти станеш тягтися за пройденим.

* * *

Доки людина жива, ніщо не завершується. Ось і не треба прагнути завершувати.

* * *

Ти саме такий, яким робиш себе.

* * *

«Не знаю, що треба» замінюється на «знаю, чого не треба».

* * *

Коли все збагнеш, тоді вже нічого не треба. Фокус у тому, що всього не зрозумієш ніколи.

* * *

Непотрібність дій робить їх виснажливими, а виснажливості дій робить їх непотрібними.

* * *

Так спритно обдурюєш себе, що інших дурити вже й непотрібно.

* * *

«Справа життя» не має ніякого значення для життя, а життя має значення без усякої «справи».

* * *

Свобода, передусім, утверджує право сміятися.

* * *

Простір думки набагато масштабніший за простір життя...

* * *

Коли вичерпається писемна мова, ще залишиться стільки неписемної!

* * *

Книги всмоктують життя й не залишають часу їхнім творцям.

* * *

Людина йде не «далі», а просто — йде. Письменник рухається не «вперед», а просто — рухається.

* * *

Досвід додається й за відсутності зусиль для надбання нового досвіду.

* * *

Об'єктивність пролягає поза особистими й національними пристрастями. Дістатися її через оті «пеньки» вельми важко.

* * *

Пам'ятати не стільки прочитані книги, скільки власні думки, навіяні цими книгами... (Бердяєв) — о, як це відомо!

* * *

Якщо я все переживаю як останнє, так воно ж і насправді останнє,

від самого дня мого народження, коли я народився в останній раз.

* * *

Легко пересуваючись у просторі, бачу, як нецікаво всюди. І вся цікавість зосереджена в пункті мого перебування.

* * *

Шукаєш нових навантажень, але не старого ярма.

* * *

Сліпа й рятівна віра людей, що випробуване, пережите повернеться, зміцніє, продовжиться...

* * *

Скільки ж народу з готовністю й навіть з якоюсь жадібністю довіряє телевізору свою безпорадність і порожнечу! Воїстину, грають у ящик заживо.

* * *

Був такий божевільно щасливий, що божевілья лишилося й тоді, коли щастя кінчилося.

* * *

— Їжте, — сказав Бог, — але ж не одне одного.

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора,
відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ культури
Микола СКИБА
279-49-47

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
278-63-69

Спеціальний кореспондент
Радміла КОРЖ
279-39-55

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
«Слово Просвіти» — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
«Преса України» у середу.
Зам № 3301223

Загальний наклад — 42500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на «Слово
Просвіти» обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.